

52447

A HÉT

SZERKESZTI és KIADJA

KISS JÓZSEF.

1. szám.

VII. Evfolyam.

NY. MUSEUM KÖNYVTÁRA
Hírlap-Könyvtár
Művelődéskönyvtár

1896. é. v. 812.

felo 50

BUDAPEST,
KERÉPESI-UT 7. SZÁM.
PANNONIA
SZÁLLODA
a nemzeti színház mellett.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VII., Erzsébet-körút 8. sz.

8603

8408

RUDNAY BÉLA,
a főváros úi főkapitánya.

ALAPÍTÁSI ÉV 1870

VARADY BELA

BUDAPEST

Angol, francia, uni
divat-czikkék
fehérnemű és kalap
raktára

IV. KIS HÍD-UTCA 9. SZ.
AVASZ KÜRT SZÁLLODA MELLETT.

TELEFON N° 1014.

KÉSZIT FÉRFIRUHÁKAT MÉRTÉK SZERINT.

Bőrgyógyító és bőrszépítő orvos

Dr. JUTASSY JÓZSEF

Budapest, VII., Erzsébet-körut 22.

Rendel hölgyeknek délelőtt 10—1-ig, uraknak délután 3—5-ig a bőrgyógyászat körébe tartozó összes betegségekben. Többé mint a kozmetika szakorvosa, gyógyítja mindazon bőrbajokat, melyek a külső szépség rovására vannak, mint például, színtelen, tisztátalan kéz- és arcbőr, szepő, májfol, tűzfolt, anyajegy, lencse, szemölcs, pórsenés (vimmerli), tüsző (mitesszer), kellemetlen izzadás, hajkorpá, hajhullás, kelletlen szőrök (női bajusz és szakál), stb., valamint szakszerű tanácsok a bőr ápolására és a szépség megővására.

Levelekre válaszol.

Legcélszerűbb, legtartósabb, legolcsóbb az **aszfalt-burkolat.** Templomok, tantermek, folyosók, járdák, kocsiutak, hidak, vágóhidak, istállók, magtárak, műhelyek, kapualjak, udvarok, terraszok, játszóhelyek, stb. aszfalttal burkolását, nemkülönben nedves lakások gyökeres szárazzátételét

jótállás mellett legolcsóbban elvállalja

a magyar aszfalt részvény-társaság.

Árjegyzék, költségvetés ingyen!

Behar J. Daut

Konstantinápolyból

ajánlja nagy műjavító-intézetét,

hol mindennemű eredeti

keleti szőnyegek mint Sumak, Karamanik és Gobelinnek művészien restauráltak. — E műintézetben javított szőnyegeknek a javítás sem színén sem visszaján fel nem ismerhető és tartósságukért 10 évi kezességet vállal

Recseb Mohamed szivacsüzlete,

IV., Károly-körut 18. sz.

Képes árjegyzék: a) harmonikákról; b) mechanikai zeneművekről és zongorákról; c) minden egyéb hangszerről, hangszerkeletről és huróról külön kiadásokban ingyen és bérmentve küldetik.

Fejti Árpád öriás körképe
A magyarok bejövetele
Látható a budapesti város a városligetben
reggel 9-től este 8-ig; a villamosligetnél

A városligetbe menő villamos kocsik végállomása.

A HÉT

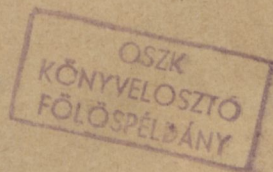
POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

XIII. KÖTET.

(1896. JANUÁR, FEBRUÁR, MÁRCZIUS, ÁPRILIS, MÁJUS, JUNIUS.)

BUDAPEST.

A HÉT KIADÓHIVATALA

VII., ERZSÉBET-KÖRUT 6. SZ.

cris.

OSZK
KÖNYVELOSZTO
FOLOSPÉLDÁNY

TARTALOMJEGYZÉK:

Arczképek.

	Lap.
Apponyi Lajos gróf és neje	254
Augusta főhercegnő	408
Bárá Bányfy Györgyné	60
Beck Hugó, Miksa és Nándor (az új nemeselek)	23
Bessenyei Ferencz	140
Boris herceg	170
Bougereau Madonnája (husvét-i szám)	
Fenyvessy Ferencz	106
Anatole France	76
Haraszi Hermin, Delli Emma, Kalmár Piroska, Lánchy Ilka (a vigszínház Primadonnái)	243
Hegy Aranka és Tollagi (Zuboly) ...	93
Hirsch Móricz báró (Caliban)	269
Horovitz Lipót	336
Kállay Béniné	154
Keszler József	121
Küry Klára	206
Nigra gróf	319
Reichenberg Suzanne (Idem)	189
Rudnay Béla (y-z)	9
Saint Cérené	56
Jan Styka	362
Thomson	46
Thorma János	308
Vörös László	406
Ezer év	277
Egy Horovitz-kép (Masque)	345
Junius nyolczadika	385
Külföldi hírlapírók	421
A Millenáris népkonyha hölgyei ...	442

Krónikák.

Bojtorján: Egy nap története	10
— Stuckatlanul	29
Caliban: Hirsch Móricz báró	269
— Kongresszus	421
Dixi: Mese a zöld disznóról	33
— Andrassy-ut 94	65
— Glosszák a házból	129
— Koronázás	338
— A jövődő megépítői	398
Fakir: A bóra	313
Flaneur: Illusion-Crookes-féle csövek ...	26
— Madame de Cheigny	89
— Babona	250
Idem: Az utca	286
— Lóverseny alakok	322
Incubus: Pierrot meghalt	139
— Az új Fritjof-monda	165
— A szőlő ügy	181
— Az ezüstkanalak	100
— A hánis játék	

Saison.

Emma: Divatlevél	428
Kadosa Marcel: Május	298
Martos Ferencz: Pas de Quatre	53
Pán: Versailles a nádor-utczában ...	54
Reporter: Farsang	69
Ripp: Csillagok	380
Sajó Sándor: Béli Emlék	70
Telekes Béla: Tavasz	298
Tiborcz: Farsang	42
I-s: Változatok a G-huron	182
—H.: Kosciusko győzelme Raklavi- czánál	362
L. Kakuk	448

Költemények.

	Lap.
Bartók Lajos: Atyám emléke	116
D. Békassy Helén: Imádlak természet ...	284
— Életrajzom	361
Dóczy Lajos: Bucsú	334
Endrődi Sándor: Panaszos kenyér	195
— A tücsök-dalokból	247
Heltai Jenő: Dalok	21
— Dalok	98
— Tubarózsák	146
— Ima	179
— Pépa (Alfred de Musset)	338
Hetes: Két költemény (Vrehlicky Jaros- láv költeménye)	231
Ignotus: Féltesemnek fátyolával	66
— Dél van, tavasz van	279
Keményfi: Óvatosság	250
— A csingilingi csárda	357
Kiss József: Tűzek	17
Kótai Pál: Sokszor biztatsz	50
Makai Emil: Igen	82
— Lányok	130
— Husvét Velenczében	210
— Hajnal	280
— Az öreg ur	359
Martos Ferencz: A földnek szíve	163
— Ulálume (Edgar Poe)	183
— Két kritika	235
— Pusztaszer	443
Marton Manó: Salamon hej!	151
Mezarthin: Blanche	305
— Blanche	423
Pásztor Árpád: Találkozás	7
Radó Antal: Az első magány (Sully Prudhomme)	375
Sajó Sándor: Esti harangszó	6
Semlyéni Aladár: Miért	85
— A kávéházban	257
Szabó Endre: Tele van a szívem	262
— Végrendelet (Lermontow Mihálytól) ...	314
Szalay Fruzina: Még egy mese	3
— Olyan vagy. (Sully Prudhomme) ...	398
Szentessy Gyula: Kirándulás	42
— A levél	101
— A halál	219
— Menekülés	317
— Várlak	354
Telekes Béla: Csillámló ködök (Ler- montow)	401
— Klára	428
Toborzó: Ninon	446
Varsányi Gyula: Sphinx	35
Zemplényi Árpád: Magdolna (Bruno Galli)	
Incubus: Eső	

Novellák, rajzok, szindarabok.

Abonyi Árpád: A csillagász	50
— A boldogság	147
— A lovag	210
— Argyelán	280
— A kápolna	398
Ambrus Zoltán: Aqua vitae	4, 19
Bede Jób: A kérdés	299
Biasini Paula: Titok	315
Paul Bourget: A szerelem kora	71, 87
Enrico Castelnuovo: Fölmentették	252, 266
Csehov Antal: Dráma	136
— Zinocska	197
— A vénség	360
Frédéric Fébure: Lyma	284, 303, 320
Galeotto: Az eltört váza	101
Gozsdu Elek: Spleen	443
Gyarmathy Zsigáné: A nép	6
Heltai Jenő: Hűség	38
Rudyard Kipling: Lspeth	24
— A kupidó nyila	118
— Az erdőben	152, 166, 184
Kóbor Tamás: A tavasz	35
— Lapunk barátnője	163
— Hattyu a kacsák között	335
— Zsizsike	423
Pierre Loti: Két macska 377, 403, 430, 450	
Malonyai Dezső: A világitás	40
Guy de Maupassant: A rokkant	342
Catulle Mendés: Puck a sipládában	12
Mikszáth Kálmán: A zöld légy és a sárga mókus	231
Pierrot: Fejedelmi találkozó	272
Szomaházy István: Kalliope	67
— Légyott hármásban	247
— A topoly-füredi júnialis	354
Szöllősi Zsigmond: A légy	104
Tóth Béla: A dogaresa	99
— Hogyan mulatott a régi Pest	216, 237
Tömörkény István: A csempész	195
Vértesi Arnold: A jó barát	83
— A menyegző	131
— Az utolsó este	179
— A beteg	262
— Szerelem	374
Wildenbruch: A kis gömböc	57

Vegyes tárczacikkek.

ifj. Ábrányi Kornél: Szent István koronája	381
Bojtorján: Skrobanek	11
Pozsonyi Béla: Mikor még nem ismerünk Panamát	157
Pukk: Lotz Károlyról	264

Szokolay Kornél: Bosnyák renaissance	154
Th. Z.: A telefon ujság	95
Névtelenek: Plebiscitum	125, 199
— A villamos vasutak	255
— Török világ Magyarországon	292

Félmult időkől.

Vicomte Letorière: Udvari bálokról	22
— A régi prágai udvarról	55
— XIII. Leó és Hauk Minnie	74
— Az első megye-bál	90
— Egy fejedelmi Theresiánista	134
— Kártyás asszonyok	187
— Szivarozó hölgyek	218
— A czár diadémja	306
— Az asperni győző szerelme	340
— Csak magyar ember felesége leszek	402

Visszaemlékezések.

I. Az ötvenes évek	279
II. A régi Pest. — A komló kert. — Az írók	318
III. Táncsicsék. — A magyar ruha. — Szent István napja	357
IV. Az októberi diploma. — Demonstrációk. — Török János — 1848	406

Irodalom.

Kóbor Tamás: A költő joga	325
Pató Pál: Nőírók	126
Petheöffy Adolf dr.: A tigrisvadász	289
Semper: Az üres gomblyuk	410
I.: Terentius	274
J—h.: Egy jóra való könyvről	15
I—s.: A klasszikus Vajda	77
—x.: Anatole France	76
— Paul Verlaine	63
— Magyarország fénykora	77
— Schakespeare-e vagy dárdaarzó?	174
— Knopfmacher	191
— Iza	207
— Mendemondák	223
— A telepítés kérdéséről	223
— Az alany és az állitmány	223

Színház. Művészet.

Dezseffy Arisztid: Fra Sebastiano del Piombo	108
Ichor: Holtomiglan	30
— A három kázmér	62
— Az Istennő	159
Idem: Reichenberg Suzanne	189
Luczián: A színházi törvényszék	78
— Primadonna-affairek	93

Masque: Az ezredik év szalonja 307, 345, 364, 384	
---	--

Pató Pál: Honthy háza	110
— Péntek este. Jefe lánya	143
Simplex: Balassa Bálint	45
— Herbertek a színpadon	172
— A falu rossza	190
— A színházi törvényszék	205
— Tűzrendőri vizsgálat	273
— Ballet-dolgok	386
— Csalj meg, édes	436
J—s: A megyei élet	45
— Jankó Jánosról	220
P. P.: Századvégi leányok	241
— A vigszínház megnyitója	291
— Zsolt vezér ifjúsága	310
S.: Meleg van	366
X.: Ecce homo	287
— Színész világ	31
— A halasi paraszt komédia	31
— A bibliás ember	173
— A gyerekasszony	206
— Thorma János	288
— Sz. Prielle Kornélia	367
— Csendélet az operában	454

Millennium.

Balogh Pál: Rémes látomány	239
Flaneur: Rip-Rip a kiállításon	301
Jaák: A szótár	256
Reporter: Az első fecske	202
— Ős-Budavára	270

Kiállítás és kiállítók.

Arczképek.

Alpár Ignác	378
Bélavári Konrád	389
Gerbeaud Emil	413
Herz Zsigmond	437
Mauthner Ödön	393
Schmidt József dr.	349
Zimonyi Schwarcz Ármin	457

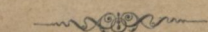
Barangolások.

I. Barangolások	349
II. A történeti kiállítás	369
III. A magyar kenyér	389
IV. Édességek	414
V. A köszén	438

Vegyes közlemények.

Incubus: Dalok a kiállításból	370, 414
— Dalok Ős-Budavarából	391
— Kiállítási korzó	350
— Téglagyár	459

Ezenkívül minden számban INNEN-ONNAN, apró művészeti és irodalmi cikkek, felváltva: Zene, Képzőművészet, Közgazdaság, Divat, Heti-Posta stb.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre > 5.—

Negyedévre > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Budapest, január hó 5.

Előfizetési felhívás

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

HETEDIK ÉVFOLYAMÁRA.

(Belső munkatársak: Ambrus Zoltán, Hellai Jenő, Ignótus, Kóbor Tamás, Kosma Andor, Tóth Béla.)

A millenáris év küszöbén... A HÉT fennállásának hetedik évében... Ezek az érdekes dátumok szinte csábítanak hangzatos szavakra, amelyek — olvasóink tudják — tőlünk, lapunk lelkétől egészen idegenek. Mégis egy van, amit el nem hallgathatunk. Lehet, hogy tévedés, de az az érzésünk, hogy abban a lázas, nagy kulturális munkában, mely ez idő szerint Magyarországon folyik, a mi szerény alapokra fektetett lapunknak: A HÉT-nek is megvan a maga része és a maga pozíciója, a melyet tőle elvitatni nem lehet. Hogy a század katonái között, kik az előítéletek ellen való harcot vívják minden téren, politikában és irodalomban, művészetben, az izlés dolgában és a társadalmi kérdésekben A HÉT és az ő emberei nem az utolsó sorokban állanak.

Az az érzésünk, hogy joggal appellálhatunk a műveltek figyelmére és az igazak becsülésére, mert becsületes és igaz munkát végeztünk.

Ez a programmunk a jövőre is.

Budapest, 1895. decz. közepén.

Kiss József.

A kiadóhivatal mindazoknak, akik A HÉT-tel előfizetés céljából megismerkedni óhajtanak, készséggel küld *mutatóba* példányokat.

Minden vidéki kaszinónak, hova A HÉT még nem jár, az illető igazgatóság direkt felszólítására minden kötelezettség nélkül egy negyed-évig ingyen küldjük a lapot.

A HÉT megjelenik hetenkint egyszer: vasárnap.

Előfizetési díja: Egész évre 10 frt. Félévre 5 frt. Negyedévre 2 frt 50 kr.

Egy bekötési tábla bérmentesen elküldve: 1 frt 30 kr.

A HÉT kiadóhivatala:
Budapest VII., Erzsébet-körút 6.

Krónika.

A Mikszáth Kálmán 3000 forintja.

— január 3.

Az a sajtó, mely nincs megvesztegetve, az elmúlt esztendő utolsó napjait egy csinos kis botránnyal fűszerezte. Kisütött egy új óriási korrupciót, egy panamát vagy nem tudom micsodát: Mikszáth Kálmánnak három-ezer forintot fizetett Wlassics Gyula száz mondatért.

Fájdalom, magyar tarifa szerint magyar író egy mondata csakugyan nem ér száz forintot, ha öt nyelvre fordítják is le. Ekkora honorariumot épen csak Van Houten fizet a reklamjéért, ha magyarra fordíttatja. Magyar író száz forintot csak akkor kap, ha munkájával együtt eladja saját magát is. Ugy látszik, ezekre gondolt igen helyesen a meg nem vesztegetett sajtó, midőn a Mikszáth Kálmán három-ezer forintja hírére kigyót békát, korrupciót kiáltott.

Őszintén megvallom: nem szeretem a meg nem vesztegetett sajtót. Nagyon is mutogatja a tiszta kezét s csodálatos, de úgy van, a mihez a tiszta kezével nyúl, az mind sáros lesz. Szeretem a tiszta ruhát, de nem szeretem a tisztított ruhát. Idegessé tesz, valahányszor a kirakában egy szép világos női toilettet látok, ezzel a czédulával: *vegyileg tisztítva*. E czédula következtében mindenütt zsirfoltokat látok s benzinszagot érzek. S a meg nem vesztegetett sajtó morális rendőrködése is olyan benzinszagu, olyan kémiai természetű, hogy sokkal szívesebben hajlok a folt, mint a tiszta kéz felé, mely ejti. S olykor mintha az a kéz fenyegető ökölből felfelé fordított tenyérre simulna s a felháborodott panamátkiáltó hangba egy kis reklamáció vegyülne: »Kérem, én még nem vagyok megvesztegetve!«

Nem tudom, e korrupciós cikkeket pedagógusok írták-e, akik külön száz mondatot tudtak volna összeírni, vagy írók, akik ezret is írnának félannyi pénzért, vagy végül politikusok, akiknek minden mindegy, csak korrupció legyen. Annyi tény, hogy soha visszatetszőbbnek nem látszott az ellenőrző erkölcs, mint mikor egyetlen marokszorítással bemocskolta a pedagógiát, a politikát és az irodalmat.

Mert elvégre a Mikszáth Kálmán társalgási lecke-könyve lehet rossz, de a pedagógiai idea, mely vele kísérlet-képen testté vált, igen jó és megér három-ezer forintot. Másodszor a közoktatás politikája soha nemzetibb irányban nem indult, mint mikor a nemzetiségek falusi iskoláiba viszi be könnyen megtanulható, praktikus módszerrel

a magyar szót. Harmadszor pedig közoktatásügyi miniszter, aki minálunk szépművészeti miniszter is, tisztultabban még nem fogta fel hivatását, mint Wlassics Gyula, midőn a magyar szónak segítségére a magyar irodalmat hívta.

Fájdalom, az alap, melyen cikkem épül, merőben akadémikus. Mikszáth Kálmán a száz mondataért nem kapott háromezer forintot, esze ágában sem volt, hogy annyit kapjon érte s egyhamar nem lesz rá eset, hogy kapjon, noha ő volna Magyarországon az az író, kinek a kezében a toll aranyat teremhet. Sokkal szívesebben védeném a faktumot: miért ne kapjon Mikszáth Kálmán három-ezer forintot egy munkáért, ha annak nincs is meg a kereskedelmi értéke, mint egy regénynek, melyet a kiadó kereskedelmi érték szerint fizet meg? S miért ne fizesse a magyar állam a magyar írókat jobban, mint a kiadó fizetné? Hol a korrupció, midőn Magyarország közoktatásügyi minisztere nem is megragadja, hanem csak felhasználja az alkalmat, hogy magyar írónak, akinek valamelyes érdeme az ország kulturája körül csak van, juttasson valamit? Hiszen ebben az országban, ahol minden és mindenki szubvenczióért kiált, szubvencziót kap: a színész, a szobrász, a festő, a lateiner, a templom, az iskola, a korcsmáros, a földbirtokos, a börzéaner, sőt még az ellenzék is, csak egyetlen egy ember eszik, ha van mit, koplal, ha nincs s esze ágába sem jut, hogy az államtól valamit kérjen: az író. Az író a maga keserves filléreit kuporgatja össze, vagy a maga váltóján szerez pénzt, ha tapasztalat gyűjtése céljából külföldre vágyik, pedig ér az ő tapasztalása az ország kulturájának annyit, mint a tanárjelölté, aki egyenesen a minisztériumtól kéri és kapja a költséget tanulmány-utjához. Pedig a magyar író van annyira segísre utalva, mint a festő, a szobrász, a színész, sőt még jobban, mert a festő, a szobrász, a színész, úgy ahogy megélhet a festésből, a képfaragásból, a színészkedésből, míg az író ha annak vallja magát, a bíró mindig kérdezi: a foglalkozása pedig? ... — A köz tudatban is benne van, hogy az író nem élhet meg irodalmi munkájából, hanem csak szabad óráiban lehet író, holott ez a hivatás éppen a legemésztőbb s túri meg legkevesebbé az egyebekkel való foglalkozást.

S ha akad egy kultuszminiszter, aki az irodalmat is resszortjába tartozónak ismeri föl s mivel budgetjében sohasem szavaznának meg neki erre való összeget, más czímen juttat egy nevetséges összeget egy írónak, aki egyetlen novellájával előbbre vitte a magyar kulturát, mint száz tanárjelölt az ő tanulmányaival, akkor a tisztakézű, komprimált magyarságu sajtó felroffen: korrupció! Miért? Hát csak a képviselőknak szabad vasuti konczessziókkal pénzt szerezni, amiért meg nem dolgoztak, csak a bukott államférfiak tarthatnak számot bankigazgatóságokra, csak a megrokkant festők színekurákra, az írónak ellenben sor szerint olvassák a markába a bért, mint a gombkötőnek?

Valóban a Mikszáth Kálmán háromezer forintja lett volna az első honorárium, mely több, mint a fáradtság, melybe szerzése került s azt a honoráriumot nem fizették ki. Csodálatos megcsöknyösödése az író iránt való

indolenciának, hogy ezt a czáfolatot bizonyos megnyugvással fogadták: hála istennek, az író nem kapott semmit. De miért nem? Mi erkölcstelenség volna abban? Mi benne a korrupció?

Kényelmetlen téma ez nagyon, magam is nyakig benne vagyok az előítéletben, de legyűröm magamban a hamis röstelkedést s szólok pro domo. Manapság minden emberosztály előáll a maga panaszaival s nem találunk benne semmi röstelnivalót, mikor a milliomos sopánkodik sanyaru gazdasági helyzetén. A kormány pedig, ha nem akar hazaáruló lenni, kénytelen méltányolni e panaszokat s komolyan foglalkozni velők. A színészek is éhhalállal fenyegetődnek a millennium esztendejére, a szobrászokról, festőkről nem is szólva, kiknek érdekében állandóan mozognak a tollak: tessék pártolni a képzőművészetet! Az író szegénységéről szólni nem illik. Az író mindig elegáns kabátu ur, aki sohasem mutatja az üres zsebét. Köteles imponálni előkelőségével s viselkedésével száz lépésnyire visszautasítani a gyanút, mintha ő nem csupán ideális célokat szolgálna. A jóteknő emberek albumokat szerkesztenek s csak természetes, hogy az író ingyen ad hozzá cikket. Mi neki egy cikk? Semmi. Ha Károlyi István gróf öt forinttal megváltja jegyét a jóteknő hangversenyhez, gavallérabb, mint az író, aki cikkekével hat-szor annyit adott. A vidéki kaszinók igen természetesnek találják, hogy az író meghívásukra felolvass nekik, a maga költségén utazik, az idejét ingyen adja s megelégszik a tiszteletére adott bankettel, meg a vendégszerető hálósobával, melyért kétszer annyit ad borralalókban, mint a mennyibe a szálló kerülne. A magyar írókat rosszabbul fizetik, mint a szedőt s jobban pumpolják, mint a gőszivattyut s a magyar író az egyetlen, akinek előkelő diszkrétcióval félre kell fordulnia, valahányszor anyagiakra kerül a szó.

Nos, hát ez nincs rendjén így. De ha már így van, akkor gyöngédtelenség, hadd mondjam ki magyaráz: durva brutalitás az olyan esetben, mint a Mikszáthé, piszkálni, feszegetni az ország színe előtt egy irodalmi munkának a pénzkérdését. Nem kell hozzá nagy fantázia, még különösebb érzékenység sem, hogy az ember megértse, mi-csoda degout-val volt kénytelen szegény Mikszáth leküzdeni magában az író cigány-gavalleriáját, kiállani a placzra és coram publico pirulva arról beszélni, mit kapott, mit nem a munkájáért. S vajon mit gondol ezek után Wlassics, az első miniszter, akinek politikai érzéke az irodalmat is észreveszi, mikor látja, hogy éppen írók azok, akik ily alantasan, ily brutálisan bánnak a maguk dolgával?

Vagy abban volna a hiba, hogy nem az ő dolguk volt a Mikszáth Kálmán háromezer forintja?

Semper.

A szabadság tulkapásai megölik a szabadságot.

*

Az orvosi pályán a fiakker szükségesebb, mint a tudomány.

Balzac.

*

M é g e g y m e s e .

— Endrődi Sándornak. —

Mosolygó hajnal rózsállott az égen,
 Harmat lepelt el minden rózsaszálat;
 Tavaszi hajnal bájos derűjében
 Komor beszédben csak egy ifjú állt:
 „Hiában vár rám a kikelet karja,
 Hiában hívnek zengő hangjai;
 Más, mi nekem kell, vágytól űzve, hajtván,
 Hiányzik a szívemnek valami.

Lelkemnek más kell! Ah, mit én kerestem,
 Azt e vidám tavaszban nem lelem!
 Névtelen vágytól sorvadoz a lelkem,
 Szólít a távol, hi a végtelen!
 Örök fenséges fényéért epedve,
 Immár a földnek rabja nem vagyok,
 Szabad lelkem csapong a végtelenbe
 És üdvözölnek mind a csillagok!”

Örök tündöklés hullámoz körötte,
 Mégis panasz kél lázas ajakán:
 „Szívem sötét maradt e fényözönbe
 És űz a vágy, még itt is, más után!
 Hiában csókol égi nap sugára,
 Magányos lelkem messze, messze jár;
 Csatázó felhők dörgő táborába
 Mint egy szilaj, sötét viharhadár.

Testvéreim, te Örvény és te Hullám!
 Ah, üdvözöllek! Jó itt köztetek!
 Arczomba szél vág, habtajtéka hull rám,
 Itt nem leszek majd sóvárgó, beteg,
 Sötétülj égbolt vészes feketére,
 Villámló lángok csapjatók reám,
 Itt megtalálom: mit kerestem, végre,
 És az te vagy fenséges óceán!”

Körötte forrong vészes tenger habja,
 Sodorják szélvész s örvény karjai,
 De bár a vészbe vad gyönyör ragadja,
 Hiányzik bús szívének valami.
 A névtelen vágy itten is elérte:
 „El, messze innen! Időm elhalad.”
 Habtól, tengertől gyorsan bucsút véve,
 Kiköt a csendes, parti fák alatt.

A nap aludni tért; az enyhe alkony
 Már szétborítá biborfátyolát.
 Komoran, lassan, némán megy a parton
 Az ifjú vándor mind tovább, tovább.
 S midőn árnyát az est már hintegette,
 — Mezőre, partra halvány köd borul, —
 Betéved üde, zöldelő ligetbe,
 Kedvellen szívvel, akarattalul.

S hogy a ligetnek ösvényére lépe,
 Megáll, mint a varázstól megkapott;
 Hízogó, langyos szellő hajt elébe
 Csodálatosan édes illatot.
 Szétnéz. — Im, ott a harmatos homályban,
 Hol üde árnyát hinti czipruság,
 Ingott előtte, kárcsu, lenge száron,
 Egy ismeretlen, bűbájos virág.

Hasonlított mindenhez, a mi tiszta,
 Hasonlított mindenhez, a mi szép,
 Az ég sugárit adta kelyhe vissza,
 S az alvó tenger rejtelmes színét.
 Szelid volt s édes, mint a gyermek álma,
 Csendes, mint a hűs csillagok,
 Békés, miként a hold, ha lassan szállva
 A halkan alvó föld felett ragyog.

S az ifjú ujjong: „Végre megtaláltam,
 Miért epedtem, végre rád lelek!
 A végtelenben és a tengerárban,
 — Csak most tudom — féged kerestelek!
 Ah, nélkülözve fényben és viharban
 Érted gyötlőt a vágy, most jól tudom.
 Ó, hogy nevezzelek, te drága!” Halkan
 Szólt a virág: „A nevem nyugalom.”

Szalay Fruzina.

Aqua vitae.

Irta: AMBRUS ZOLTÁN.

I.

Aldulianu hadnagygyal a szegény Gál Ernőnél ismerkedtem meg, a mivel azt akarom mondani, hogy Aldulianu hadnagy igen különös katona volt.

A szegény Gál Ernő... de van-e, aki nem ismerte őt? Aki ebben az országban pennát vagy ecsetet forgat, ha csak az erdőben nem él, mint athéni Timon, négy vagy öt évvel ezelőtt nem igen kerülhette el, hogy minduntalan ne találkozzék vele. S aki egyszer-másszor meg szokott fordulni a színházak első előadásain, a hangverseny-termekben meg a műtárlatban, okvetlen emlékezni fog élénk alakjára, mandula vágású, barátságos szemeire, és természetből göndör, szép, fekete hajára, melynek nem egy szerelmet köszönhetett.

De ismerték őt Párisban, Münchenben és Rómában is. A téli városokban egész szezonokat töltött, a nagy czen-trumokat minden évben meglátogatta, s az összeköttetéseit soha se hanyagolta el. Mindenütt megfordult, mindenütt voltak barátai, és Sándor-utczai lakása oly ismert adresh volt egész Európában, akár a Café Riche.

Ebben a Sándor-utczai lakásban, ha a házi gazda egy-egy szezont Budapesten töltött, meglehetősen tarka társaság szokott összeverődni. Találkoztál itt írókkal és festőkkel, grófokkal és színészekkel, urakkal, urfiakkal és válogatott cigánylegényekkel. Ma egy rossz kabátu verselőt találtál ott egy nagykövetnek a majoreskójával, másnap egy kiváló zongorázót, aki a szőnyegen aludt, egy szobrászt, akit semmi módon nem lehetett megszólalásra bírni, egy kezdő komédiást, a kiből Gál Ernő tehetséget fedezett fel, egy idegen országból jött csodabogarat, a kiről utólag kislult, hogy a század legnagyobb gondolkozója, s egy piktort, a ki karikaturákat csinált az egész társaságról. Nem is képzelhetnél ennél furcsább népet. A vendégeknek, akik itt össze találkoztak, soha se volt egymáshoz semmi mondani valójuk, s általánosságban a Gál Ernő látogatói csak két dologra nézve egyeztek meg: mindnyájan szerették a theát, és mindnyájan szerették a művészetet, ha másként nem, egy-egy csinos színész nő formájában.

Gál Ernő soha se unta meg ezt a fölötté vegyes társaságot. Valami érthetetlen, konok érdeklődéssel viselkedett a nem közönséges viselkedésű, a sajátságosan gondolkozó, meg a talentumos emberek iránt, s mint más ember utána jár a nőknek, Gál Ernő azzal töltötte az életét, hogy tehetségeket fedezett fel s invitálta meg magához. Azoknak, a kiket egy darabig értékes embereknek tartott, meg kellett ismerkedniük vele. Valósággal gyűjtötte az érdekes alakokat, amint mások levél-bélyegeket, cotillon-ordókat vagy eltört bálí legyezőket gyűjtenek.

A török szultánnak, azt mondják, háromszáz felesége van. Ez minden esetre csudálatos dolog. De én még a török szultánnál is érthetlenebbnek találtam a szegény Gál Ernőt, a kinek háromszáz barátja volt. Hogy igazságos legyenek, el kell ismernem, hogy ez a háromszáz ember mind igaz barátsággal viselkedett iránta. Nem is igen lehetett őt nem szeretni; hisz maga volt a gyöngédség, finomság és nemesség, úgy élt a struggle for life világában, mint egy virág; soha se okozott még csak egy rossz pillanatot se.

Hogy őt sokan szerették, az érthető volt. De ő, hogyan oszthatta meg az érdeklődését háromszáz barát és nem tudom hány jóismerős között? Pedig nem volt szokása skartba tenni a régi czimboráit. Az ő szeretetreméltóságából mindenkinek jutott, mint a bibliai négy

kenyérből; s azokat a barátait, a kiket hosszabb ideig nem kereshetett fel, elárasztotta kedvességekkel teli, kissé idegesen élénk, bizalmas levelekkel. Mégis, úgy képzem, sokkal kevésbé szerette a meghittjeit, mint ahogy ezek őt; mert mindig keresett és mindig talált új meghittet. Koronkint úgy tűnt fel előttem, mint a barátság egy Don-Juanja, aki nem is a barátjait szereti, hanem inkább azokat a meghittségeket, a melyek a barátságból fakadnak; a hogy a sevillai kaland-vadászt nem a szeretői érdekelték, hanem maga a szerelem, egy álmodott és csak óhajtott szerelem, a melyet folyvást űzött, s a melyet nem találhatott fel soha.

Gál Ernő, azt hiszem, a zsenit kereste a barátjaiban. Szinte gyerekes kíváncsisággal nézett a lelkébe minden új médiumnak; s mikor ezt ismertnek, egyhangúnak, vagy földhöz ragadtnak találta, tovább ment. Uri ember volt, s nem neheztelt rád csak azért, mert csalódott benned; később is ápolta ismeretségedet, de tovább ment, új barátokat keresni. Bizonyára soha se találta meg az annyit hajszolt, igazi zsenit; pedig a naplója teli volt illusztris nevekkel.

Önök kétségen kívül úgy találják, hogy ehhez sok naivetás kellett. Meglehet; de legyen szabad hozzá ten-nem, hogy ez a naivetás egészen különös volt.

Úgy képzem, ez a mi szegény barátunk senkit és semmit se szeretett igazán, csak a művészetet. S ennek az ő, örök istenasszonyinak alighanem ő volt az utolsó szerelmese.

A művészet ma már bejáratos a házmesteri lakásokba is, de a mióta vulgivaga, igazi, odaadó, önzetlen szerelmesei nincsenek többé. Udvarlói, ó azok vannak elegen. De legyünk őszinték. A művészet ma a legtöbb embernek egy nem közönséges horizontale, a kivel divatos dolog együtt mutatkozni; a többségnek most is az a bizonyos Hekuba; egynek kereső élettárs, másnak egyszerűen fejős tehén; a jobbaknak kellemes ismeretség, a legjobbaknak egy öreg szerető, a kihez mindig visszatér az ember. Olyan emberek, a kiknek az Egyetlen, a Minden felett való, a kiknek istensége és az egész világa, olyan emberek nincsenek többé.

Gál Ernő volt az utolsó ilyen ember.

Az ő szerelme igaz, teljesen odaadó, és osztatlan volt, nem úgy, mint azoké, akik csak az ajkukon hordják ezt a szerelmet, a kik a művészet képében csak a tulajdon érdekeiket szeretik, a tulajdon híruságukat legyezgetik. Ne bizzanak önök az alkotókban; az alkotó önző szerelmes. Az igazi úgy tesz, mint Oífelia: hallgat és szeret. A legszerelmesebb szerelmesek azok, a kik, mint Petrarca, csak sorvadnak s égnek az olthatatlan vágytól, a tizenegy gyermeket pedig a férjre, De Lade urra bizzák.

Gál Ernő nem irt, nem festett, nem faragott, és ha zongorázott, a másét zongorázta. Csak tervei voltak, álomba való, mesés, homályos tervei, a melyeket nem lehetett megvalósítani.

De azért még se érdekelt egyébb, mint a művészet. Minden más dolog közömbös és kicsinyes volt előtte.

Olyan családból származott, melynek minden egyes tagja szerepet játszott a politikában. Ő, ha politikáról volt szó, türelmesen mosolygott, mint mi, hogyha csöndes örültekkel beszélünk. Volt egy pusztája, a hová koronkint lerándult, de csak azért, hogy a parasztok bölcs beszédének művészi formáin csudálkozzék, s hogy a béreseit passió-játékokra tanítsa be. Az ispánja nem győzte csóválni a fejét ezeken a komédiákon, s álmélkodva nézte az orosz piktorokból, amerikai verselőkből, s francia kompozistákból álló közönséget, mely a passiót játszó parasztokat bámulta. Viszont Ernő, az ispán láttára, mindig mély megilletődéssel és részvétellel konstatalta, hogy még

vannak emberek, a kik mezőgazdasággal foglalkoznak. A tudományból csak a nagy eredmények érdekelték, a katonásdit örültségnek tartotta, a kereskedelmet enyhébben ítélte meg, de abból a kissé zavart nyájasságból, melylyel a művészi hajlandóság nélkül való emberekkel beszélt, ki lehetett olvasni, hogy olyanforma lényeknek nézi őket, mint mi a szü-indiánokat.

Még az asszonyok se érdekelték igazán. Mert csak olyan nők érdekelték, a kik inkább művésznők voltak, mint asszonyok. Egy hetven éves öreg dáma, aki szép verseket írt, sokkal kedvesebb volt neki minden szépségnél, aki csak szépség volt, semmi egyéb.

Szegény Ernő! Meg volt írva róla, hogy hotel-ben haljon meg, s színésznők zárják le a szemeit. A betegszoba indiai növények nehéz illatával volt tele, alant, az esplanade-on a *Lohengrin* nász-indulóját játszották, s a zenekar túlharsogta a tenger csöndes moráját.

II.

Abban az időben, mikor Gál Ernő még rendszeren itthon töltötte a telet, én impresszionista képeket festettem, idegesen, lázasan, tombolóan impresszionista képeket. Az eredetiségem az volt, hogy a paysageaimból kizártam az embert, s kizártam az egész állat- és növényvilágot. Az én pikturámon nem volt se fauna, se flóra; a néma, a látszólag élettelen természet volt az, mely vásznaimon beszélt... és ékesen szólt annak, aki érti a természet beszédét.

Két kedves témám volt: a tenger, a maga végtelenségében, egyhangúságában és szennyes színében, és a sziklák, a maguk kopárságában, egyhangúságában és szintelenségében. A szomoru színű habok s a komor kő volt a specialitásom; a képeimen nem lehetett egyebet látni, csak vizet, vizet és vizet, vagy: szienitet, márgát és bazaltot.

Voltak, a kik kifiguráztak. Egy bíráló, 1890-iki őszi tárlatról szólván, ekkép referált rólam:

»26. sz. Folyadék. 29. sz. Folyadék. 30. sz. Szilárd testek. 31. sz. Szilárd testek. 32. sz. Folyadék. Festette: Kovács Sándor. Sok folyadék, s hatalmas szilárd testek.«

De voltak elszánt hűveim is, a kik szembe szálltak értem a közvéleménnyel. S Gál Ernő gyakran szólt hozzám így:

— Tudod-e, hogy Aldulianunak nagyon tetszett az *Éj*?!... Aldulianu a *Téli tájtól* el volt ragadtatva... Aldulianu azt mondta, hogy a *Szélcsend* a te chef-d'oeuvre-ed...

Kezdem nagyon kíváncsi lenni erre a katonára, aki végig kitarzott mellettem, s aki nem csüggedett még akkor sem, mikor már magam is meg voltam rendülve.

A Gál Ernő szavaiból már tudtam róla egyet-mást. Aldulianu a mi szegény barátunk meghittjeinek a legszűkebb köréhez tartozott. Hadnagy volt nem tudom melyik huszár-ezrednél, Kecskeméten stánciózott, s így, rövid szabadsággal, sűrűn feljöhetett Pestre. Tudtam róla még azt is, hogy régi katona-familiából származik s Boszniában kitüntette magát. Tudtam végre, hogy remek zongorás, aki komponál is a szabad idejében, s hangulatos dalokon zenésíti meg Poe Edgar Baudelaire és Dante Gabriel Rossetti legszebb, legmisztikusabb verseit.

A véletlen úgy akarta, hogy sohase találkozzunk. Nemsokára az ezredét áthelyezték Temesvárra; csak ritkán járt fel Pestre, s kevesebbet hallatott magáról.

Hanem azért, egy darabig, tisztában voltam afelől, hogy mit tartsak róla. Gál Ernőnél találkoztam már egy-néhány katonával, s mondhatom, a Gál Ernő katonái

igen furcsa katonák voltak. Derék, kitűnő fiúk, akik rendszerben végezték a szolgálatukat, de akiket, első látásra, inkább szép lelkű postatiszteknek nézett volna az ember. Ezek a katonák az *Ueber Land und Meer* leghivebb előfizetői közé tartoztak, legyezőket és majolikát festettek, czimbalmoztak, este nyolcz órakor jártak haza, nem cigarettéztek, és citromvizet ittak. Volt köztük egy dragonyos kapitány, aki lélekre inkább szentimentális tévedt-nőhöz hasonlított; s a tulajdon szememmel láttam, hogy egy gyalogos főhadnagy, aki a Gál Ernő lakása felől jött, a szakadó záporban esernyővel, egy valóságos, polgári esernyővel, szállt fel a lóvasutra.

Szentül meg voltam győződve, hogy Aldulianu barátunk, a fanatikus Poe Edgar-rajongó, s közeteimnek lelkes tisztelője, a hadseregnek ugyanehez a gyöngé állományához tartozik.

Egyszer aztán megpillantottam az arczképét valamelyik képes napilapban. A rajz ezt a ezimet viselte:

Vitéz lajdinánt Aldulianu,

vagy:

a hadnagy ur mulat.

Csakhogy az arczkép nem Aldulianut ábrázolta, hanem Asbóth Jánost. Tudva levő, hogy a képes néplapok, ha valamely ismeretlen férfi arczképét kell közölniök, olyan valakiét, akinek a fotografiáját nem lehet megszerezni, úgy segítenek magukon, hogy újra meg újra Asbóth Jánost adják ki.

A szöveg azonban többet mondott minden arczképénél. Mert ebben a szövegben kemény dolgok voltak. Szoldateszka brutalitás, védtelen polgárok, grancsár hazát-lanság, lajdinánt henczegés, polgári vér, kutyakorbács és egyéb csinos dolgok. S mind ennek az országos botrány-nak a fő-szereplője nem lehetett más, mint a mi kitűnő zongorásunk.

Biz ott összekaszaboltak egynehány vármegyei urat. Nem kisebb ok, mint a *Gott erhalte* miatt történt a barátságatlan összekocazanás. A földvári rendőrkapitány, aki látogatóban volt ott, s aki akkor nagyon el volt keseredve valami örökség-dolog miatt, a komoly akkordok hallatára rágyújtott a »Hetes, nyolczas, kilenczes, tizes«-re; ez nem tetszett a tiszt uraknak. A mulatók egy kicsit be voltak csipve, a tiszt urak szintén. Szóval nagyon súlyos szavak röppentek el, s a dolognak az lett a vége, amit az én képes néplapom a »temesvári vérfürdő«-nek nevezett el. S Aldulianunak a kardja, szerencsétlenségére, valamivel élesebb volt, mint társaié.

Megvallom, hogy bármily sajnálni való volt is az eset, Aldulianu hadnagy ezzel a váratlan szereplésével teljességgel nem vesztett előttem. A viseletét, akármilyen szerencsétlen véget ért a dolog, korrektnak találtam, s szerettem, hogy nem ment haza hétkor zongorázni.

Gál Ernő másképpen gondolkozott.

— Micsoda malheur! — szólt, mikor az eset után először találkoztunk. — Szegény fiu! Hogy neki, aki csak nagyritkán megy el a vendéglőbe, éppen akkor ott kellett lennie!

Az esetnek különben, a mi barátunkra nézve, nem lett semmi súlyosabb következése. Meg kellett verekednie vagy három urral, akiket megvagdalt, leülte a ráért két heti szobafogságot, s lassan elfeledték a dolgot.

Annyival könnyebben, mert a város békéje kedvéért Aldulianut megint áthelyezték. Ugyanakkor egy pár heti szabadságot is kapott, s én végre színről-szinre megláthattam közeteim barátját.

(Vége következik.)

Esti harangszó.

— 1895. Szilveszter. —

Elmult a vecsernye. Este ül a tájon.

Mélázgat a szívem csendes imádságon:

Ezer éves honra az Isten áldása!...

Szólal a toronyban harangok zúgása.

Szálló harangzúgás, óh be szépen zengesz!

Sohse szóltál még ily igazán szívemhez;

Szinte leborulnék, itt, az út porondján:

Imádságos szíved úgy sirnék, zokogván.

Valahány harang van, ha most mind beszélne,

Minden hang, könyörgő, följutna az égbe,

S mindért egy-egy áldás szállna a hazára:

Talán elég volna — ezernyi bajára...

Sajó Sándor.

A nép.

Írta: GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Volt egy kis leány, aki annyira rajongott az ő kedves népiért, hogy egyszer, réges-régen, mikor még senkisé is akarta nagyleányszámba venni, akár mint is bocsátgatta lefelé ruháinak a hajtásait, a nagy Széchenyi halálakor ezeket a naiv sorokat írta jól rejtegetett naplójába: »A legnagyobb magyar, Széchenyi István itt hagyta örökre ezt a szegény, szép Magyarországot! Megható volt a mai gyászünnepe: a templom fekete disze, a sok-sok zöld fenyő, a koszorúk — melyekből a fehérét én kötöttem — az édesapám halotti beszéde; mind, mind megható, de engem mégis másvalami hatott meg. Imáddal csodáltam a népet, azt a népet, mely a nagyoktól mindig csak szenvedést kapott és most mégis gyászbaborulva sirat egy főurat. Oh áldott kedves népem, be jó is vagy te és én mennyire szeretlek!« Ezek után következnek néhány sor vers, melyet a kisleány édesapjának valamely alkalmi költeményéből írt oda — mert enyhítő körülményképpen legyen mondván, verseket nem írt akkor sem:

»Halála sujt, de dicső élete
Honszerem tüzével felhevit,
Legyen áldott a népek istene
S szentelje meg Széchenyink műveit.
És mi magyar anyának gyermeki,
Kiket a szép Magyarhon földje tart,
Sirassuk meg a legnagyobb magyart!

»Hogyne siratnók mi, ha látjuk sirni a népet!« teszi hozzá a rajongó lányka. Tehát a legnagyobb magyart azért siratta, mert látta sirni az ő kedves népét. Mily óriás naivság még egy gyermektől is.

II.

Egyszer, sokkal később, mikor már nemcsak a gyermek-álmai, de a fiataikor virágai is szétfoszlottak, következett egy nagyon megrendítő esemény, de annyira megrendítő, hogy annak a részleteit még most, négy év múltán, sem tudnám leírni. Nem is tudnám, de nem is akarom. Csak amit akkor, egy nyílt levélben írtam, abból idézek annyit, mint a gyermekkori naplóból.

Egy jeles néprajzi munka: »Kalotaszeg magyar népe« jelent meg abban az évben (1892-ben) és a fiatal szerző úgy találta, hogy ahhoz a könyvhöz hozzá szólhatnék, mert jól ismerem Kalotaszeget és a népét. Nem, nem ismerem, csak hittem sokáig, mintha ismerném! Kalotaszeg magyar népe! Ez a cím egyszerre csak meg-elevenül, lángol, éget és nem tudom a figyelmemet az engem annyira érdeklő tárgyra a néprajzra összpontosítani. Kalotaszeg magyar népe! Az a nép, melyet bölcsőmtől kezdve úgy szerettem, melyre büszke voltam... most látom az ő gyönyörű tájviselésében, egy színes hullámozó forgatagban, aztán egy őrjöngő vadcsorda lesz, aki »feszítsd meg!«-et üvöltött azon a borzalmas választási napon arra, aki hozzá mindig olyan jó volt... hiában, most csak ezt látom, ez a rettenetes kép remegteti minden idegemet... ej! fátylat reá... hanem azért mégis csak az az igaz, hogy:

»Azok döfték a tört belém,

Kiket nagyon szerettem én!«

Akkor erre a nyílt levélre, ugyancsak nyílt levélben, ezeket mondta egy nagytehetségű egyetemi tanár: Sz. B. »... De csodálkozhatunk-e rajta, ha ama rettenetes nap után egy hónapra így nyilatkozik a feleség? És mégis azt mondjuk és fogadást merünk rá ajánlani, hogy Gyarmathy Zsigáné két-három év múltán maga fogja meg-mosolyogni nyílt levelét és újból felveszi szeretetét az ő népét, melyről mindig olyan... oh Nos, hát még nem mosolyogtam meg. Annyira nem, hogy kevéssel ezelőtt fellázadt bennem az anya, s ismét írtam valamit: Ott künn a zuzmarás fehérvilágban meg-meglebbenti szárnyát a halál angyala, amint kitekintek a fehér porral behintett sejtelmes hamvasságba, mintha látnám és hallanám is susogását az öldöklő szellemek uszályainak, amint végig söpörnek a jégcsapós házikók felett és besiklanak a kék keretű ablakon, Bizony kevés már az olyan ablak, melyen diphteritiszes kis halott ne feküdt volna varrottas terítőn.

Az egyik jégcsapós házikóból éppen most hoznak ki egy kékkoporsót és az utca gyermeke körülötte csoportosul...

A nép bizalmatlansága az óvó intézkedéseket maga ellen irányuló uri malicziának tekinti: »most hát az urnak nincs egyéb dolga s mindég csak azon töri a fejét, hogy valami hiábavalósággal bontráncoktassa a szegény embert!«

Amint egy utcaajtóra felragasztják a veres czédulát, hogy azt a házat kerülni kell, mert ott ragályos beteg van, nosza, a hóval dobálózó gyermekek nyomban abba hagyják a pompás mulatságot és rohannak a ház felé és azon havasan be a szobába is. A házigazda biztatja őket: — »Jól tevőtek, hogy befutátok, nohát nézzétek meg Marczikát«. Máskülönben ügyet sem vetne rájuk mert nem a gyermek iránti részvét szól a szívéhez, hanem tetszik neki módfelett, hogy a tilalmat megszegték.

Jönnek atyafilátogatók, almát, rétest hoznak a beteg gyermeknek, kínálják is erősen, de a szegény már nem tud nyelni, hanem azért a nyelvvel megérint mindent és úgy tasztítja el magától — nem lehet! Aztán az így megérintett gyümölcsöt részenként kiosztják a látogatók között. Az első gazda gyermekét több figyelem illeti, az nemcsak hogy mindenből kap; de fel is emelik a kis haldoklóhoz, hadd bucsuzzék el tőle, mert úgy sem látja többet! iszen kevés van már hátra neki: mikorra a nap lesuhad, bizonyosan kiadja a lelkét!

És senkinek, még az édes anyjának sem jut eszébe, hogy a beteg gyermek még eszméletnél van, érti a borzasztó szavakat.

Aztán az ágyhoz emelt fiúcska, amint lehajol, hogy megcsókolja a beteg kis pajtását, a gallérából egy hólabda

odahull a kis betegre... És a parányi kis kékkoporsókat csak viszik, egyre szállítják a havas temetőbe...

Szállítják — szabályszerűen — megvan tiltva, hogy a ragályos hullákat a kézen vigyék, azért felteszik a koporsót a szekérre és ugyanarra a szekérre felülnek épen annyian, amennyien csak felférnek; már csaknem leszorítják a kicsi koporsót, amin úgy segítenek, hogy két asszony a térdére kapja, a többi pedig ül az egymás hátán. A gyermekek is felcsipeszkednek, s hogy le ne potyogjanak, ugyancsak belekapaszkodnak a kicsi koporsóba. És amint így haladnak az ablakom előtt, egyszerre csak valami nagyon hideg, nagyon kellemetlen belekap a szívembe: Hát ezt a népet szerettem én olyan igaz lelkesültséggel? olyannal, hogy annak melege érlelte terebélyes fává a varratos házipart....

A hó sűrűn hull és az anya elkezd törölgetni a szemét; de én tudom, hogy csak a havat törli. Tudom, nem hallottam az ellenszegülését, amikor a gyermekéhez doktort ajánlottak:

— Jut is, marad is! vetette oda durczásan. De még ha nem is hallom ezt, akkor is bizonyosan tudnám, hogy az anya, aki megengedi két szép gyermekének — azoknak, kik *maradtak* — az irtóztató ragályt rejtő koporsóra borulni, az már csak a havat és nem az igaz könyvet törli a szeméből.

Sűrű, homályos fehér fátyol takarja el a távozó halottas szekeret, de én még tovább fogom látni ezt a képet s ha egykor ismét meleg hevület lépne meg az én népemért, bizonyosan a fehér habtengerben ott fog ringani egy kis kék koporsó, melybe az anya szemeláttára fogódzik két üdearczu gyermeke....

Bizony mégis jobb az, ha az ember csak a népszínművekből ismeri ezt a véréből való vért: a népet. Lehet, hogy akkor még rosszabb novellákat ír róluk; de legalább nem szorítja a szívét egy nagyon-nagyon fájó érzés....

Mily különös összehalálkozása a véletlennek!

Midőn épen idáig értem, hoznak egy durva papírra irt czédulát, melyre szórul-szóra ez volt írva: »Bus levelem és szomorú. Nagyságos asszonyunk! Csókolom a kezét, nincs többé nagy Kata, mert meghalt! Instálom alásan a nagyságos asszonyt és tanácsolja meg, hogy mi legyen belőlem. Koporsót is instállok alásan és csókolom a kegyes kezét Korpos György körösfőn.«

Hogy ki volt az a nagy Kata? Egyszerű szegény paraszt asszony volt, a hűségnek, az önfeláldozásnak, a nemes jószívűségnek egy olyan igaz gyöngye, amelyet csak nagyon ritkán lehet találni, érdemes is reá, hogy megható történetéből egypár jellemző vonást elmondjak a szegény, jó teremtés emlékére.

Széles körben ismerték a hűséges nagy Katát, aki tizennégy évig volt hű cselédünk.

Serdülő, ragyogó, kékszemű szőkeleányka volt, mikor befogadtam; egyszer — úgy tiz év múltán — így szólt hozzám.

— Instálom, vajjon még most se menjek férjhez? A mostani kérőm olyan becsületes jó legény, aki meg fogja becsülni az én édes anyámat, s nem nézi majd rossz szemmel azt a szegény nyomorék testvéremet. Nem vagyok már épen fiatal, s tartok tőle, hátha későbbben, nem akad ilyen kérőm, mindazáltal úgy cselekszem amint parancsolja...

— Menj hozzá Kata. — Hej! pedig mint fáj a szívem, mikor ezt mondtam, mert bizonyosan tudtam, hogy nekem azután igazán nem akad soha ilyen cselédem.

Hozzá ment és lett belőle egy olyan gyöngéd feleség, páratlan anya, önfeláldozó leány és testvér, amilyen

csak nagyon ritkán akad, még a mivelt egyének között is. El lehet képzelni, mennyire szerette a maga gyermekeit, mikor a más árváit is támogatta. Mielőtt hozzánk jött volna, pesztra volt egy családnál két gyermek mellett, már nálunk lakott, mikor a két gyermek szülői elhaltak, a szegény jó leány, aki minden fizetését édes anyjának és nyomorék néjének adta, megvonta magától amire, úgy vágyott, a — piros czizmát, csakhogy annak az árát odaadhassa a két kis árvának, »mert instálom, csak éntudom, mennyire szeretnék szegényeket a szülői... meghasadna az édesanyjának a szive, ha látná most őket!« Később a fiu iparosságot tanult s mindegyre segítette egypár forinttal és addig kért minden embert, míg a kisleányt árvaházba juttatta. Most ennek a gyöngéd szívű, mélyen érző teremtésnek marad árván az *ő* szeretett három kis gyermeke.

Mikor jött a hír, hogy nagyon rosszul van, azonnal befogattam és a vendégemmel: Telepy Károlynéval, kimentem hozzá Körösfőre. Ott ült az ágyon, karjai között tartva kilenczhetes kis fiát: szelid kék szemeiben valami rémült éles kifejezés ült, — megdöbbsentem ezen a változáson. Hároméves szép szőke leánykája a fejénél állott a »karospad«-on, ötéves, értelmes arczu fiacskája ölembe futott, a kezébe adtam egy kosarat, azonnal kezdte kiszedegetni a tartalmát, s amint egy papíron nem talált semmi képet, — mert hát más volt annak a papírnak a hivatása — ismét hozzám futott: — Mamika, mamika! Ezen nincs kép. Elmosolyogtam, mire az édes anyja szelid feddéssel szólt a kis fiához:

— Ugyan, ugyan te kis számár, hát úgy kell mondani? — Hadd csak Kata, jól van az úgy! Megértett. És én sohasem fogom elfelejteni azt a tekintetet, amint ekkor mélyen, reménykedve nézett a szemembe; megragadta a kezemet, odanyomta cserepes, forró ajkaihoz, aztán remegő hangon mondta:

— Oh, hogy az én jó istenem áldja meg! A nyolczvan éves agg anya reszketve fogódzott a kis bölcsőbe s könyei végig folytak a redők között, a nyomorék néne ott zokogott az ajtó mögött...

És olvasom a durva papírra irt szavakat: nagy Kata nincs többé!... és a könyv olyan fátyol, mely elborítja az élességeket és azon a fátylon keresztül most nem látok egyebet, csak azt a bölcsőbe fogódzó, remegő agg asszonyt, a zokogó nyomorékot, a három szőke kis árvát, akiknek az édes anyjánál hűségesebb teremtés még nem született: a népből most csak ezt látom....

Találkozás.

Prüszköl, zihál a gőzvonat.
Folyó, patak, hegy elmarad.

Az ablak mellett nézem én,
Mily tájak tűnnek mind elém.

S árnyék gyanánt... egy pillanat...
A szomszéd sínen új vonat.

Az ablaknál szép szőke lány,
A napfény elsiklik haján..

Egymásra nézünk... Vége van...
A két vonat már elrohan...

Én másfelé... Ő máshova...
Nem látlak többé már soha?

Krónika II.

Ünnepi színjáték.

— jan. 3.

Méltóképpen szeretném köszönteni — nem is szóval, hanem dallal, nem is bötükkal, hanem az öröm édes könnyhullatásával a mi tizezer órás ünnepnapunk téli virradását. A magasztosságát nem parancsra érzem — a szíve rejtekében ott érzi mindenki, aki a Kárpátok koszoruján belül megérte a világhistória legfőbb csudájának számban kifejezhető nagy fordulóját. A csuda meghatja azt is, aki idegenül nézi. Hát még, akinek megadatott eszköznek lenni, amelyben végbemegy, s anyagnak, amelyben testet ölt! A tudomány kételkedhet benne, van-e a mai nemzedékben csak egy is, kit eredete forrása abba a maroknyi táborba vinne, amely megállott magyar nemzettől már akkor, mikor a francia még frank volt s az angol még angol-szász. De nézi-e a vízcsepp: szász erdőből, lengyel vizekből, cseh felhőkből, bajor földekről került-e a Dunába? Dévénnytől Orsováig, ameddig a szürkessé szelídült magyar égből különbözteti meg a magyar földet a többi világ haragos zöldjétől, sötétlő kékjétől: a német kék Dunája szőke magyar Dunára válik — itt a legjárhatóbb, itt a leghatalmasabb, itt folyik össze a nyugati mivelttség diadalmas országutjává. S itt alakultak egységes erős nemzetté a história összeverődött néptörzsekei; a kemény vas, a lágy réz, a sima arany itt ötvöződött azzá a hajlékony de törhetetlen, kemény de rugalmas, finom de hatalmas pengévé, melylyel a magyar Európának hódít, és magáért helyt áll. Az életre való jogát dobja el, aki magát e földön nem érzi, nem vallja és nem bizonyítja magyarnak.

*

Ezért mondom, hogy nem parancsszóra érzek. Erre az érzésre nem kell külön ünnep. Ha járunk, ha kelünk, ha nyugalomra térünk s ha munkára ébredünk: minden váltakozó gondolatunk alján ott ez az állandó gondolat, s minden tovatűnő hétköznapiunk mögött ez az örök ünnepnap. Csakugy éreznők ezt ebben az esztendőben is akkor is, ha a nagytekintetű akadémia későbbi dátumban jelölte volna ki a mi ezredévünk határkövét. Más kérdés és sokkal jelentéktelenebb: a mai körülmények kedveznek-e egy ország világra-szóló külön manifesztációjának? Nem volnék magyar, ha mentül nagyobbna, mentül fényesebbnek, mentül diadalmasabbnak nem remélném a milleniumot — de akkor sem esném majd kétségbe, ha határozott valóságában talán mögötte maradna annak a ragyogó tervnek, amit a hazafias képzelet határozatlan vonalakban rajzolt róla magának. Nemzeti nagy ünnepeknek elementáris belső erőt csak valami elementáris külső aktualitás adhat. Az, hogy vagyunk és magyarok vagyunk, ma épp annyira aktuális, de nem is aktuálisabb, mint volt a mult esztendőben és lesz, remélem, a jövőben is. Ha, isten ments, idegen járom alatt nyögnénk, ez ünnepet egekig tornyosítaná a lázongó nemzeti érzés. Ha valami

nagy sértésért ápolnánk magunkban bosszúterveket, az ünnepünket tűzveszedelemmé szítaná a viharos gyűlölet. Egy elfelejtett, meg nem értett s a nemzet nagy összességére nem is hatott poéta, Kazinczy Ferencz emlékezetének elég gyakori alkalmá az ötvenes évek rabságában olyan ünnepi hangulatot keltett, amelyet biztosság és szabadság idején még egy milleniumnak ezer évben egyszer előforduló alkalmá sem mulhat fölül. Páris városában évről-évre bizonyos napon nem történik egyéb, mint hogy gyászfátyolt borítanak egy nem is tulságosan szép szoborra, s koszorút tesznek a talapzatára. Csakhogy e szobor Strassburg városát jelképezi — s ez egyszerű cselekedetnél évről-évre olyan hatalmas érzés vonaglik végig egész Franciaországon, amely mellett a nagy francia forradalom 1889-ik évi százados fordulójának kiállításos, deputációs és minden egyebes ékességei pusztá parádévá halványodtak. Csakúgy, mint ahogy a német Reichban épp a most elmúlt esztendőben az évszázadokon át hiába esdett német egység végre-valahára való megalakulásának negyedszázados ünnepe nem volt külön egy katonai díszszemlénél, amelyet augusztus 18-án, ő felsége születése napja tiszteletére, minden évben láthatunk a vérmezőn, vagy, amint a mi kitűnő társunk, Tóth Béla, csókolni való pedanteriával a világért sem mondana másképp: a Mikó-téren. Nekünk, hála istennek, nincsen különösebb okunk sem a lázadásra, sem a gyűlöletre, s aminek külön-külön minden egyes magyar igaz lélekkel örvend, a magyar nemzetnek az ő függetlenségét sem félteni nincs oka valamely megtámadtatásban, sem demonstrálni nincs oka valamely hódító szándékból. A millenium ünnepe külső fényében bizonyára eléri majd azt a külön magaslato, melylyel a magyarnak nemzeti érzése a legtöbb egyéb nemzetekének föléje emelkedik, — de sem parancscsal, sem mesterkedéssel, sem elhatározásokkal módosítani, befolyásolni, nevelni vagy kisebbiteni nem lehet. S édes keveset változtat rajta akár az, hogy a magyar főnemesség egy része politikai okokból tüntetően vissza akar tőle vonulni, akár az a végtelenül naiv eltökélés, hogy erre az esztendőre felfüggesztünk minden politikai harcot.

*

Arra az ünnepi komédiára gondolok, amely újév napján indult meg az Apponyi gróf karácsonyi cikkelye körül. A naivetás vádja csak akkor vád, ha politikusra vonatkozik — mert aki naiv, az nem való politikusnak. Apponyi grófot ebben az esetben ez a vád nem érheti, Bánffy bárót még kevésbé, és legkevésbé az ujságokat, amelyeknek félelmetes nagy befolyása most tűnt ki, mikor a karácsonyi parlamenti szünet alatt kizáróan ők csinálták az ország politikáját. Hanem naiv, meghatóan és szeretetreméltóan naiv a közvélemény, mikor beugrik az ujságok becsületes ravaszságának, melylyel a maguk okos politikai céljait az Apponyi gróf cikkelyének — hogy is mondják csak folyósói magyarsággal? — *untersibolták*. Mikor ez ujságok a fuzió céljaira meg akarták puhítani a kormánypártot, rettenetes háborúságot konstataáltak az országban. Most, hogy a körülményeket elég éretteknek

látják a fuzióra, a legrettenetesebb békét konstatálják. Holott nyilvánvaló, hogy az igazi háborúnak másutt is meglátszanának a nyomai, mint az ujságok első oldalán, s az igazi békét a közönség máskor is észrevenné, mint reggel a kávéja mellett. Ha azt olvassuk: béküljetek ki, szeressétek egymást! — ebből nyilvánvalóan az következik, hogy nincs okunk egymást szeretni, és sok okunk van egymást ki nem állhatni. Ez az igazság megfordítva épp ilyen igaz. Az ujságok becsületessége éppen abban áll, hogy sohasem mondanak igazat, csak azt mondják, amit szeretnének, ha igaz volna.

Aki az Apponyi gróf karácsonyi cikkelyét végigolvassa, nagyon jól látja, hogy a nemes gróf a békéért egy fokkal sem hevül jobban, mint a háborúért. A cikkelyét úgy végezhetné volna: dixi et salvavi animam meam, minthogy minden magtalan politikának, minden hiába élt politikusnak időközönként szüksége van arra, hogy a maga lelkiismerete és a mások erkölcsi érzéke előtt igazolni próbálja az ekzisztenciáját. Csak a kiskoru ember nem veszi észre, hogy az olyan harczot, amit kívülről meg lehet állítani, kívülről is csinálták, — ha tehát a nemzeti párt békét kíván, azért teszi, mert nem tud, vagy nincs oka tovább harczolni. Az olyan háborút, amely az ország körülményeiből fejtett s a két táborra oszlott nemzet vivja: egy vagy két vagy akár száz politikus elhatározása sem szüntetheti meg — s amikor Apponyi gróf bizonyos föltételekkel vállalkozik erre, azzal bevallja, hogy ez a háború is csak elhatározásból fejtett, csak mondva csinált: hogy a Magyar Hírlap jó szavával éljek *mű-düh*, amely addig tart, a míg le nem fujják. Ha az uralkodó párt csakugyan olyan erkölcstelen és nemzetietlen, mennyivel erkölcstelebb és nemzetietlenebb volna Apponyi gróf, ha bizonyos föltételekkel, amelyek sem a panamába, sem a nemzeti aspirációkba nem vágnak, álló egy esztendeig tétlenül hajlandó elnézni e rendszer minden erkölcstelenségét és hazaárulását!

Ám, amint mondtam, az ujságok okosak, tudják, hogy az országnak a mai nehéz körülményei közt föltétlen szüksége van az együvé tartozó elemek csoportulására. A nemzeti pártot majdnem csupa személyes ok választja el a kormánypárttól és az a dicséretes baráti érzés, hogy nem akarják a szépszavu Apponyi grófot párt nélkül hagyni. A nemes gróf hasznát eddig vajmi keveset hajtott az országnak, ellenben, így, akaratán kívül, kiszámíthatatlan károkat okozott neki. Apponyi gróf a megfordított Deák Ferencz. Mert míg ennek a nemzet vezérletére az volt a fő kvalifikációja, hogy a maga eszméit és szándékát úgy szuggerálta másoknak, hogy azok azt hitték, ez az ő bölcsességük és az ő akaratuk, Apponyi gróf magamagával hiteti el, hogy amit mond, azt ő gondolta, és amit tesz, azt ő akarta. Valójában a dolog úgy áll, hogy nincs elv, nincs igazság és nincs intézmény, melyet ez országban először a nemes gróf mondott, hirdetett vagy kívánt volna — s így nem is vezetett ő senkit, hanem harmadik évtizede vezetik őt föl váltva a legkülönbféle elemek és törekvések, amelyek a járatlan naivetástól a lelketlen cinizmusig, a forró ra-

jongástól a hideg számításig, az őrjöngő fanatizmustól az öntudatos rágalomig mind csak abban egyeztek meg, hogy a céljaik számára szükségük volt az Apponyi gróf szimpátikus egyéniségére, gyönyörű hangjára és ragyogó karakterére. Ezt a fogyatkozásaiban is kiváló egyéniséget elvonni onnan, ahol annyit árthat, és odajuttatni, ahol vagy használhat, vagy, ha teremtő munkára nem való, végre-valahára lejárja magát: ez az a cél, melyen az ujságok munkálnak. S ezért vettek észre az Apponyi gróf karácsonyi cikkelyében egy olyan momentumot, amely úgy lehet, nem is szántsándékos: hogy az ő villámlása és mennydörgése közepett a föltételei meglehetősen szelidek, sőt egyenesen olyanok, hogy egy kormány elnökének lehetetlen rájuk *nevet* mondania. Mert szeretném én látni azt a miniszterelnököt, aki nyíltan és hivatalból ki mondja, hogy ő nem akarja megtartani a törvényt és nem akar tiszta választásokat! A nagy hangon hirdetett millenniumi *istenbéke* tehát alapjában egy nagyon nemes célzatu, de föltöttebb jelentéktelen ünnepi komédia, amely fontossá és jelentőssé csak akkor válhat, ha a Bánffy báró okosságára, — mert az ő ujévi engedékenysége nagyon okos cselekedet volt — rádupláz a nemzeti párt, s azok az elemek kerülnek benne fölszínre, akik belátják, hogy zsákutczába vágatni föltöttebb egészségtelen. A nemzeti aspirációkat bizonyára nem kérné tőlük számon senki — hiszen, aki komolyan tört az ilyesmire, az nem elégszik meg egy kardbojttal, meg egy akadémiával, hanem egyszerűen beáll függetlenségének. Teljesen tiszta választásokból a nemzeti párt egyáltalában ki se kerülne, csak néppárt és függetlenségi párt, szabadelvű minoritással. Az a nemzeti párt, mely csakugyan szíven hordja a 67-es kiegyezést és a 48-as hagyományokat, nem tehet mást, mint hogy a liberális 67-esekkel egyesüljön. A nemzet sokat bolygatott közvéleményének igazában nincs egyéb óhajta, mint hogy a millennium alkalmából a nemzeti párt legyen necsak szép, kedves, finom, elmés és kellemetes, hanem végre-valahára legyen politikus is.

T. L.

Rudnay Béla főkapitány.

Megkoczkáztatjuk a következő hasonlatot, bár tudjuk előre, hogy sántít. Mikor a nógrádi főispánt felhozzák Budapestre főkapitánynak, olyanforma az, mint mikor a vidéki gimnáziumi professzort kinevezik az egyetemre tanárnak. Könnyű a kis diákok közt rendet tartani. A tanár ur büntethet, jutalmazhat, kitüntethet és megdorgálhat. A diákság előtt mindenestre tekintély. Akármerre jár, megsüvegelik. Egy-egy mondása szálló-ige számba megy. A tanár urat kinevezték az egyetemre. Nagy kitüntetés és előléptetés. Bizonyosan meg is van a kvalifikációja. De ezt csak az egyetemi tanács, meg a miniszter tudja. Az egyetemi polgárság pótvizsgálatra szorítja az új professzort. Ime, megkezdte az előadását. A hallgatóság minden áron ki akarja kezdeni. Százféle módon megpróbálják sodrából kihozni. Itt nem elég a szorosabb értelemben vett tudomány, sok más egyéb is kell még:

önuralkodás, tapintat, türelem, önmérséklet stb. — Nem tudok kitérni a gondolat elől, hogy a főkapitányt úgy képzeljem, mint a felsőbb mathézis professzorát. Magasabb foku egyenleteket kell neki megoldani rengeteg sok ismeretlennel. (Az egyenlet ugyanis akkor van megoldva, ha az ismeretlen nem ismeretlen többé). De alig küszöbölt ki egy x -et, van helyette tiz y , meg száz z . A betörés, lopás, sikkasztás tettese mind egy-egy ismeretlen, sőt még az ugynevezett rendőrségileg ismert egyének is ismeretlenek, vagy legalább is a tartózkodási helyük. Sőt lehetnek magasabb rendű egyenletek, melyeknek x , y és z -jeit nem lehet kiküszöbölni, abból a matematikai okból, mert nem szabad. Hányféle ismeretlen tényező nehezíti meg a feladat megoldását. A hallgatóság pedig közömbösen várja: Lássuk hát, mit tudsz.

Rudnay Béla ma még maga is $=x$. Értéke ismeretlen. Egyelőre tehát fejezzük ki így: $x > 0 < \infty$

$y-z$.

Krónika III.

Egy nap története.

— január 1.

Az eposzi kora lejárt. A váltók is lejárnak, minden lejár. Nincsenek többé hadverő hősök, nem folytatnak többé hosszas háborúságokat, hősköltemények nem íródnak többé.

De az élet fája még egyre tele van zöldelő gallyakkal. Az események, a melyek ihletet adnak a költőnek, egy kicsit másfélék, mint azelőtt, de nem kevésbé érdekesek. A régi, unalmas hősök helyett új alakok veszik át a vezérszerepet; a műfajok kipusztulnak, de helyettük új műfajok teremnek.

A legújabb irodalmi műfaj, mely, bár csak nemrég keletkezett, határozottan nyakára nőtt a többinek, s immáron elviszi a pálmát valamennyi elől: a »törvényszéki csarnok.«

A törvényszéki csarnok szép műfaj, szép és virágzó. A dráma hanyatlak, a közel jövőnek már alig lesz drámája, a tárczák üresek, ellenben a törvényszéki csarnok napról-napra nagyobb lendületet nyer. Ide s tova ott tartunk, hogy minden a törvényszéki csarnok kedvéért történik, minden virág a törvényszéki csarnok számára nyílik, s minden, de minden a törvényszéki csarnoknak illatozik.

Ma a törvényszéki csarnok szolgáltatja a költői fantáziának a legtöbb táplálékot, s viszont a törvényszéki csarnok foglalja le a legjelesebb írói erőket. Némelyiket, sajnos, lefoglalja egészen, a többieknek ő adja a munkát, az anyagot, a témát.

Ehhez képest a törvényszéki csarnoknak ujabban számos hivatott hegedőse támadt. A törvényszéki csarnokok poétái mostanság köteteket adnak ki, s nincs messze az idő, hogy a törvényszéki csarnok jelesebb kezelőit bevásárlják az akadémiába.

Mi több, a megalázott lira, a diszkreditált elbeszélés s az unatkozó, eszmétlen vezércikk, kevélységükben megtörönten, rendre beadják a derekukat, s a diadalmas törvényszéki csarnokhoz fordulnak, kölcsön kérni témát, anyagot.

S nekünk elvégre is így kellett szólnunk novellistáinkhoz, madrigál-íróinkhoz, s vezércikkkezőink fáradt falanxához:

— Szürke minden teória. Hiába való minden szobabölcsesség. Tessék belemarkolni a való életbe. Dolgozzátok fel a törvényszéki csarnok eseményeit. Nézzétek, tegnap, az ezredik év utolsó napján, minden a törvényszéki csarnok nagyobb gazdagítására történt. Egyetlen egy nap öt darab regény! S minő regények! Mily érdekes figurák! Csupa romantikus alak, elegáns, kedves, zseniális fiúk, maguk is írói velleitásokkal, a legszebben szabott kabátokban, a legfinomabb modorral, a műveltség igazi kincseivel... Rajta, írjátok meg őket, lépjétek egy kicsit közelebb az igazi élethez!

Íróink megfogadták a tanácsunkat, s jelenleg abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy a következő bájos költemény, elbeszélés és vezércikk-füzérben adhatunk számot egyetlen egy napnak, 1895. december 31-ének a történetéről:

Schinderhannes báró.

(Hogy írta volna meg vezércikkét az athéni esetről Hammerstein ur, ha ez a kellemetlen história véletlenül nem vele történik meg.)

($h-n$.) Futni engedték. Czinkosai ellátták apró pénzzel, az általános korrupció talán még ajánló-leveleket is szerzett neki. De az Artonokra kezd rossz idő járni. S az athéni rendőrség, mely nem törődött Németország szennyesével, rátette a kezét nem a sikkasztóra, hanem a Giboyer-re, a ki egy német zuglapocskába csunya dolgokat írt Athén város mizériáiról...

A szökevény szemérmetlenül provokálta végzetét. A helyett, hogy óvatosan kerülte volna a német kolóniát, befurakodott a legelőbbkelő társaságokba, mindennap fölkereste a német udvari prédikátort, s a német konzulátus titkárának a családját elkísérte minden ünnepélyre. Meg kell adnunk neki azt az elismerést, hogy a gazság bátorsága nem hiányzik belőle.

De rajta vesztett. Azóta a Lloyd-gőzös már utban van vele, s a mi fontosabb: kompromittáló irományaival. Uraim, le az álорczákkal! A Schinderhannes báró papirjain ott az önök ítélete, Arton megkerült, s az önök Panamájáról lehullott a szennyes takaró!...

(A folytatás ismeretes minden ujságolvasó előtt.)

Turris-eburnea.

(Zerdahegyi Gyula naplójából.)

... Gyula homlokához támasztotta a revolvért s így szólt: — Isten hozád, szerelem!

Aztán megnyomta a ravaszt, s a lövés eldördült...

De — megugrulnak régmúlt idők csodái — a revolver nem volt megtöltve, és Gyula nem halt meg.

A legkevésbé sem, egy cseppet sem, egy órára sem halt meg. Gyula igazi regényhős volt, s az igazi regényhős nem hal meg soha. Az ember felugrik a harmadik emeletre, a robogó vonat elé veti magát, hogy megmentse az imádott leányt, keresztül megy tüzön, vizen, golyózáporon, s aztán barátságosan szorít kezét önmagával.

A füstfelhő eloszlott, s Gyula író-eszközt hozatott, hogy friss impressziók nyomán, híven jegyezze fel öngyilkossága történetét.

— Hagyjon magamra — szólt aztán a pinczérnek — meg kell vizsgálnom bensőmet.

És analizálni kezdte önmagát.

— Gyula — szólt egy hang odabenn — nincs szebb dolog, mint egy magyar irodalomtörténet olasz gyermekek szá-

mára. De miket fecseg össze-vissza a »Magyar Tengerpart« Fiuméről, postáról s posta-sikkasztásról?!...

... Turris-eburnea, könyörögj érettünk!

— Gyula — folytatta a belső hang — mi az, öt hónap?! Micsoda semmiség öt hónap az örökkévalósághoz mérten! Vannak csillagok, melyeknek a fénye csak ötezer év alatt érkezik el hozzánk. Mi az a zseninek, öt rongyos hónap?!... S a »Magyar Tengerpart« mégis olyanformát pletykázik, hogy öt hónapig ült helyetted egy ártatlan ember, akinek családja van, s ezalatt te tárca-czikkeltyeket írtál.

... Turris-eburnea, könyörögj érettünk!

— Gyula — értekezett tovább a belső hang — néha a kapanyél is elsül, máskor meg a legjobb tréfa sem sül el. Mondd, miért kellett Nikisch Arturral szóba állanod?!... Gyula, vannak, akiknek a lány csókra csókot ad, s vannak, akiket a szerelem nem galamb képében, hanem sajtópör formájában látogat meg. Mondd, miért kellett a Szerelmet invokálnod!... Gyula, a filozófia előtt jó cikk, rossz cikk, nem áll egyébből, mint az ábécé huszonnégy betűjéből, s mégis az egyik zsurnalisztát Anglia királynője poeta laureatus-szá nevezi ki, a másikat pedig kiutasítják Milánóból, mint denuncziánst. Mondd, Gyula, nem szomorú az élet?!

... Turris-eburnea, könyörögj érettünk!

Papakosza kedvencz dalai.

*Szabad a madárnak ágról-ágra szállni,
Csak nekem nem szabad szeretőmhöz járni.*

*

*Szabad péntek, szabad szombat, szabad
szappanyozni,
Csak nekem nem lehet szeretőt tartani.*

*

*Hej! ha nekem száz forintom volna,
Az a kis lány mindjárt enyim volna!*

*

*Nem hittem én, de már hiszem,
Hogy szerelem búra viszen.*

Az elbujdosott fohásza.

(Petkó László költői levele a kincstárhoz.)

Ki messze utazom, kinek hajója már
A zúgó tengeren remélve, küzdve jár,
Vagy a boldog világ előtt horgonyt vetett:
Egy-két szót, kincstár, hadd szóljak még veled!

Hogyan, te lefoglaltatod az ingóságomat?
A Törvénytár neked erre jogot nem ad.
Mert, sajnos, egy kissé későn igazolod,
Hogy a vád-eljárás már megindított.

Vond vissza szépen a kérvényedet,
S rebegj felém meleg köszönetet,
Hogy kétszer annyi pénzt nem vittem el:
Egy kuláns sikkasztó ennyit megérdemel.

Skrobanek.

— Ballada prózában. —

I.

Letette a szerkesztői tollat, felöltötte ünneplő ruháját, magához vette derék, hatlövetű revolverét, aztán elhajtattott a kapitányságra.

Ott megállt a kapitány előtt, s szólt:

— A nevem Skrobanek.

II.

A kapitány zord ember volt, s nem Nürnbergből jött lovon. Összeránczolta a szemöldökét és gyanakodva szólt:

— A neve Skrobanek?

III.

De ő folytatta:

1/. alatt becsatolom ez írást, mely sikkasztásaimnak hű és pontos jegyzékét tartalmazza. 2/. alatt becsatolom ezt a hatlövetű revolvert, a melylyel öngyilkosságot szándékoztam elkövetni, amíg mást nem gondoltam. 3/. alatt becsatolom végül önmagamot; a nevem Skrobanek.

IV.

A kapitány föltette szemüvegét, s elolvasta az írást. Aztán megvizsgálta a revolvert: minden rendben volt. Majd előkeresett egy ujdonságblankettát, s ráírá szép gömbölyű betűkkel:

A neve Skrobanek...

V.

— Skrobanek, Skrobanek, miért tetted ezt?!

S gyónt Skrobanek:

Az élet szép, de élni drága,
S ha az írónak nincs nadrágja,
Hiába ír, hiába ül ott,
Nem úr ő, hanem sansculotte,
Ellenben ha pénzmagra tesz szert,
Ámbár csak pénzügy-lapot szerkeszt,
Az író úr,
S hozzá képest gróf Lebedur
Csak nadrágos kandúr.

— A vers szép — szólt a kapitány.

Felelt a költő:

— A nevem Skrobanek.

VI.

Ki ül amott, nem íróasztalánál, hanem a büntető törvényszék vizsgáló bírja előtt?

Kit látunk lelki szemeinkkel nem a Kisfaludy-Társaságban, hanem Kisfaludy fogház-felügyelő társaságában?

Kin vitatkozik a budapesti törvényszék és a pestvidéki?

És ki nem vitatkozik se a budapesti törvényszékkal, se a pestvidékivel, ellenkezőleg, ki áll szolgálatukra a legnagyobb előzékenységgel, a legszivesebb készséggel?

Egy joviális, derült, kedves ember az, a legszeretetre-méltóbb kolléga, s a legelegánsabb budai viveur, elnöke a »Lesz még szülő lány kenyérrel« és a »So' se halunk meg« asztaltársaságoknak, a legpontosabb segédhivatali igazgató, a ki sikkasztásaiban is mintaszerű rendet tartott, s apró megfélejtkezéseiről a legpontosabb jegyzéket vezette.

A neve Skrobanek.

Bojtorján.

Puck a sípládában.

Írta: CATULLE MENDES.

Történt pedig egyszer, hogy Puck, a szemrevaló kis manó, háborúba keveredett a méhikékkal, mert titkon beosont a kasba és mézet lopott. A virágillattól elbódult méhek körüldöngöcsélték, incselkedtek vele s aranyfényű szárnyacskáik rezgése közt csintalanul és rosszakaróan csipkedték fullánkaikkal.

Bizony-bizony a szegény kis manó nagy kelepcebébe került: nem tudta, hogy hová legyen... Egyet gondolt és megszökött. Virágszárról-virágszárra szökölt, félve kapaszkodott a fűszálak gyenge ágaira s kérte a madarakat: »Ó adjatok helyet!« és ráírvallt a tücskökre: »Hess te innen, beste lelke!« és könyörgött a menekülő mókuskoknak: »Oh, vegyetek fel hátatokra!« De a kegyetlen méhek egyre a nyomában jártak. Már-már azt hitte, hogy a halálos fullánkok elől nincs menekvés, a mikor kiért a fái főtájára, a hol egy rongyos, boglyas, szegény, fiatal legény sípládán játszott és alamizsnáért könyörgött. Uram, irgalmazz! Micsoda kegyetlen muzsika volt az, a mit ez az ütött-kopott, lehangolt hangszer csinált! De Pucknak ezuttal kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy a muzsika minőségére ügyeljen. Amint a sípládát meglátta, kapta magát és nyomban belebujt a hangszerbe és üldözői elől szerencsésen megmenekült.

Nem is esett a dolog nagyon nehezére; mert hiszen tudjátok, a manók még oda is könnyen bebujnak, a hol egy kis leánykának iczi picziny ujjja sem találna helyet. Hát ki vakarhatta volna most a fejét — ha ugyan lett volna? Ugy-e bár, a méhek? Mert a mire ezek nagy rajokban kiözönlöttek az útra, ott látták a sípládát forgató legényt... s Pucknak hült helyét. Keservesen megcsalódva visszarepültek a rózsákhoz, a jáczintokhoz, akik már elunatkoztak, mert árván álltak a kertekben s nem volt méh, ki a kelyhükben rosszakodott volna.

De mi a csuda történt egyszerre a rozzant sípláda-val?! Énekhang áradt ki belőle. A recsegő hangszerből ime a legszebb nóták hangzanak — oly szépek, a melyeket emberfül még eddig nem hallott. Mintha csalogányok, tengeliczék és pacsirták bujtak volna bele: oly dallal teli a panasza, oly kedvesen könnyed a csicsergése, oly csodásan tiszta a csattogó öröm kifejező-e. Valóságos madárkalitka ez a muzsikális láda!

Hogy eshetett meg ez a csuda? Nagyon egyszerűen: Pucknak egyszerre csak énkől kedve támadt. Nem tudta, hogy mihez fogjon ebben az istentelen ládában s akarva nem akarva, szórakozás után látott és nótára gyújtott. Már pedig tudhatjátok, hogy a manó, a ki tavasztól őszig egyebet sem tesz, mint hogy a madarak énekét lesi, ugyancsak érti a mesterséget, hogy kell az embereket nótákkal elbolondítani.

A koldusfiú volt az első, a ki ezen szörnyűmód elcsodálkozott. Sose hitte volna, hogy az ő szegényes sípládájában ilyen pompás muzsika lappang. S ajtók küszöbénél, nyitott ablakoknál ember ember hátán tolong s mohón lesi az édes hangokat:

— Milyen gyönyörű muzsika!

— Ah, a kedves románczok!

— Mint az anya bölcsődala!

Még a legfösvényebbje is nagy rézpénzeket és csengő ezüstöt dobott a fiúnak; aranyokat is adott volna, ha ugyan lett volna. Még az asszonyok és leányok is úgy vélekedtek, hogy ez a friss legény nem is olyan csúnya, a milyennek első pillanatra látszik; hiszen a haja, közelebről megtekintve, szép aranszörke; és habár szegénykét a nap ugyancsak megbarnította; de a bőre azért bizonyára fehér, nagyon fehér.

Hát ez már nagyon szép régi dolog: szívesen látják azt, a kit szívesen hallgatnak. S talán nem is annyira a szem az, hanem inkább a fül, a melyen keresztül az emberek szívéhez férközhetnek.

A muzsikás fiu híre csakhamar túl ment a tanyákon s a vásárokon. Pompás városokban, hatalmas királyi székhelyeken kérdezősködtek felőle. Mindenütt hallani akarták. Leirhatatlan lelkesedés fogta körül. Soha még ilyen lágy és édes szerelemmel teli dal a hozzáértőket ennyire el nem ragadta; mert a vadgalamb bűgása s a kis madárkák csevegése egyesült benne.

Nem volt ünnepség, a mire a koldus fut meg ne hitták volna. S ő nagy kegyesen elfogadta a meghívásokat — s nagy szerencséjének mondhatta az a hercegaszony, vagy grófné, a kihez ellátogatni méltóztatott. De alighogy megszólaltatta a hangszerét, a haligatók tüstént odáig voltak s a legyezők mögül sóhajok szálltak fel az asszonyi keblekből:

— Ah édesem, ez igazán mesébe illő!

— Ugy-e bár, az ember azt hiszi, hogy a paradicsomban van?

— Igazán, mintha az angyalok odafenn az égben hárfát pengetnének.

Ebben a sok dicséretben a mi emberünk semmi különöset nem látott. Annyira megszokta már a dicsőséget. Az utszéli koldusra különben sem lehetett már ráismerni. Ezüsttel átszőtt karmazsin ruhában járt, göndör hajában drágakövekből és ritka gyöngyökből készült koronával; mert nem csak híres volt, de gazdag is. A nyomorúságos fillérek helyett, a miket azelőtt szánalomból és megvetőleg dobta a kalapjába, most térdelő apródok nyújtották át neki aranytálakon az aranyokat és ékszereket; aranytálczákat kínáltak neki és alázatosan kérték, kegyeskednék azokat emlékül magával vinni. És az a tengersok szépséges hölgy, a kit különös jóakarattal meglátogatott, olyan ajándékokkal kedveskedett neki, a melyek amazoknál ezerszerre többet értek...

A királykisasszonyhoz is elhatott a csuda-muzsikás híre s megparancsolta, hogy az udvarhoz rendeljék. Nem nagy bizalommal fogadta, mert félt a csalódástól. Szinte lehetetlennek gondolta, hogy a szárnyaló híre ne legyen túlzott. De alig zendültek meg azok a szívhez szóló hangok, máris erőt vett rajta a gyönyörűség, és szerelmesen kiáltott: — Ez lesz az én uram és senki más — erre esküszöm!

Persze, hogy ez eleinte nem igen volt a királyi nyére. A nagy fejedelmek nem szívesen látják az olyan vőt, aki suhancz korában az országutakon csavargott és koldult s a kinek nincs hozzátartozója — még atyja, anyja is ismeretlen.

Ámde időközben a király nagy búskomorságba esett s az orvosok kijelentették, hogy csak egyetlenegy szer van ennek a betegségnek gyógyítására: a zeneszó bűbája. Nem is maradt más hátra, mint azt a nótás csavargót a királyi udvarhoz rendelni. Alighogy a csuda-hangszer megszólalt, a király már is jó kedvre kerekedett s olyan egészséges lett, mint a makk. Persze, hogy most már madarat is lehetett volna vele fogatni, a hála győze-

delmeskedett a büszkeségen: az egyszeri csavargó elvette a szépséges királyleányt.

Azt gondoljátok — ugy-e, hogy evvel a mi emberünk már elérte a szerencse netovábbját. De nem úgy van ám az.

A mikor a király egy izben seregével háboruba indult, Puck a sereg élére állt és muzsikált. Eszébe jutott ugyanis, hogy egyszer az erdőben hallotta a kürtök harogását; ezt utánozta most. S a sípláda erre oly lázító csatahangokat hallatott, hogy a győzelem csak annak volt köszönhető, hogy ezek a harcias nóták a küzdők szívében rettenetes lángra lobbantották a bátorság tűzét. A hálás népek nem sokat haboztak: az egykori muzsikust megtették császárnak, s az apósa hűbéresévé lett. Soha még ilyen dicsőséges és boldog uralkodást! Ha a szerencsétlenek zúgolódtak a sors ellen, ha kétségbeesés, gyűlölet vagy forradalom veszélylyel fenyegette a birodalmat — az uralkodó nem tett egyebet, mint megzendítette csodás dalait s megnyugvás és béke borult a birodalomra.

Könnyen érthető, hogy királyi korona, fényes paloták csak szegényesen jutalmazták az ilyen érdemeket. Istenné tették hát, a kit nemrégiben császárrá tettek. Alabástromból és márványból templomot emeltek a tiszteletére, tömjénnel és imával hódoltak neki; a falakon az oltáron mindenütt ott volt a bűbajos sípláda képe, a mit bálványnyá avattak. És mindezt a sok dicsőséget gyarapította az az öröm is, hogy esténként maga gyönyörködhetett hangszerének hangjaiban — ezekben a csodás hangokban, a mik elragadták és megindították és könyeket sajtoltak szemébe.

— Eh mit! monda egy napon Puck úr. Mi az ördögnek nyavalygok én itt, ebben a nyomorúságos ládában; kezdem már unni ezt a mulatságot!

Óvatosan kikukucskált s a mikor látta, hogy a méhek már nem röpdösnek körülötte, hazakotródott az atheni erdők szélére, hogy tovább mulasson a virágokkal és a pillangókkal.

Lett pedig erre nagy riadalom a városban! Mit, ezt nevezik muzsikának hiszen ez macskazene! ettől még a legotrombább tánczos medve is megbolondul! Ilyen rettenetes fülsértő zenebonát még emberfia nem hallott. Ezt nem lehet elviselni. És nem is tűrték tovább. Kikergették az istent a templomból, a császárt palotájából.

— Elkotródj innen, adta boszorkánymestere! — így kiáltottak utána.

S a cselédség utánafutott az utcán, a kukták kiszaladtak a konyhákból, összecsapták a serpenyőket s evvel a pokoli zenével csúfolták meg szegényt.

Azt hitte, hogy a herczegasszonyok és grófkisasszonyok, akik azelőtt a muzsikája hallatára rendre ájuldoztak, jobban fogadják. De mindjárt az első hangok után óbégatni kezdtek:

— Oh, oh! Hát ez mi légyen?

— Mintha a környék valamennyi macskájának a farkára hágnának!

A lakájok erre kilökték a muzsikust az utcára, de előbb letépték róla a selymes ruhát és kilopták zsebéből a megmaradt pénzt.

Kétségbeesve tért most vissza a falvakba, a hol azelőtt rézpénzeket és ezüstöt dobáltak kalapjába s a hol csoportokba verődve álltak a leányok az ajtók küszöbénél és édes ámulattal hallgatták. De a parasztnép is kereket oldott, a füleit befogta; kicsibe mult, hogy agyon nem követték.

Belátta végre, hogy vége a dicsőségnek és boldogságnak. Ledőlt az árok partjára, rongyosan, kőcsozsan úgy mint régen; szívében a halált óhajtván és lelkében nagy mélységes búbánattal, hogy hangszere végkép berekedt.

* * *

És nekem, mialatt ezt a mesét elmondtam, eszembe jutottak azok a gyengéd vagy magasztos költők, akik soká, nagyon soká égtek a lelkesedés tűzében, mert lelkük mélyén ott szunnyadt a szerelem; azokra a hírneves költőkre gondoltam, akik félistenek voltak valaha és most ábrándok nélkül, elhagyatva, elfeledve tengődnek. Azokra gondoltam, akiknek leszerelt, megtompult szívében már vigasztaló panasz sem fakad többé; akiknek szívében elnémult a csodás zene, mert kihalt belőle — a szerelem!

INNEN-ONNAN.

A falusi kis ur Pesten. Csinosan öltözött, főispán forma, finom kis falusi ur szállt le a vonatról minap a főváros nyugati pályaudvarán. Sokan érkeztek, nagy volt a rohanás a bérkocsik után. Egy perc alatt éiemes vigéczek s egyéb tapasztalt utazók foglalták le valamennyit. A falusi kis ur, mivel kényeskedett a tolongásban, gyalog maradt. Igen zokon esett neki a dolog, de mit volt mit tenni: megindult a tömeg után kifelé a pályaudvarból. Ki is talált a körutra. Itt egyszerre földerült az arca. El volt ragadtatva, még a lélegzete is elállt. Csengtek, bongtak a villamosok, nyüzsgött a járókelők raja, ragyogtak a kirakatok s az utcai lámpák végtelen sorai. Nem, mintha Czuczor versét idézné, hanem csak közvetlenül, amint elbájolt kebléből fakadt, a falusi kis ur elkezdte sóhajtozni e sorokat:

Jaj beh szép ez a Pest,

Istenem, beh szép!

S benne milyen úri,

Mily finom a nép!

De végre is eszébe jutott, hogy valahová be is kell szállania ebben a nagy ismeretlen városban. De hová? Nyitra megyében az öreg urak a *Két pisztolyt* ajánlották volt neki. Komárom megyében úgy hallotta, hogy az Újvilág-utcai *Arany sas* jobb. S csakugyan, mikor egyszer-másszor képviselő korában a szavazásokra fel-felrándult volt, mindig itt szállott meg. De Nógrád megyében megint a *Vác városát* dicsérték, mert hogy az a Palatinus-utczában van, igen előkelő helyen. No mindegy, a három közül egyet csak megtalál. S hogy útközben mindjárt megismerje ezt a Székesfő Babilont, melylyel eztán sok dolga lesz, csak úgy gyalog szerrel sétál be a szállóig. A járókelőktől kezdett tudakozódni a három szálloda után. Merre forduljon, hogy menjen, ha el akar találni valamelyikhez? A járókelők közül a komolyabbak mosolyogtak, vállat vontak s bevallották, hogy olyan nevezetű szállodákat ez időszereint már nem ismernek Budapesten. De a pajkosabbak komoly arcot vágtak s elkezdtek a falusi kis urral decemberben áprilist járatni. Egyik azt mondta neki: menjen csak mindig jobbra. Ő ment mindig csak jobbra. Végre elfogyott a város, ritkultak a lámpák s a havas mezőkön csak itt-ott zakatolt egy-egy kormos gyár. Megkérdezte: hol van már? — Az újpesti határban. — Hát most hogy jut a Palatinus-utczába? Forduljon vissza s tartson mindig balra Ment. Ment soká. Örömmel látta, hogy megint a város zsi bong körülötte. De csak ment tovább utcázól utcára, folyton kérdészködve. Ki erre küldte, ki amarra; ki előre, ki hátra. Megfordult a zajló Duna mellett és a kerepesi temetőnél. Kijutott Kőbányára s átjutott a Krisztinavárosba az alaguton. Bekalandozta a Józsefvárost, innen kilyukadt a Ferencvároson át az összekötő vasuti hidhoz. Itt fárad-

tan, más utasítás szerint, lóvasutra ült. Arról benn a Kálvin-
térén megint áttanácsolták egy másikra. Az elvitte Ó-Budára.
Az volt az utolsó ó-budai kocsi, mert már éjfélre járt az idő.
Ó-Budán a falusi kis ur türelmét veszítette. Nem ő, egy tappod-
tat se megy többet a maliciózus fővárosi emberek hamis utba-
igazításai után! Büszkén fölragta a fejét s egyenesen neki
rugtatott a legközelebbi sarkon álldogáló rendőrnek. — Hé
András, vezessen kend engem rögtön valami becsületes szálló-
dába! — Ejha! felelt a rendőr, hát ki az ur, hogy velem így
mer parancsolgatni? — Én Rudnay vagyok; tegnap még főis-
pán Balassa-Gyarmaton, ma már Budapest fő- és székváros
rendőrfőkapitánya!...

* * *

△ **A békejobb.** Gróf Apponyi Albert igen nemes tempóban
békejobbot nyújtott a szabadelvűeknek. De nehogy azok azt
elfogadhasák, olyan gyűrűt huzott az ujjára, mely belül üreges
és a vádak gyilkos méregcsöppjével van megtöltve. Az ilyen
finom mivecskén már az ékkő úgy van aplikálva, hogy a kéz-
szorításnál felkarcolja egy kissé a másik ember bőrét s egy
csipetke méreg a karczóláson át a vérbe megy. A baráti kéz-
szorításból így lesz aztán halál. Ha majd a szabadelvűek vissza-
riadnak a gyűrűtől s nem vágnak a tenyerébe, hadd lássa meg
ország és világ, hogy azok nem akarnak békülni. Aki pedig
nem akar békülni, az irtó harcot érdemel!... De ime, a béke-
jobbos balgróf nagyot csalódott. A szabadelvűek szaván fogják.
A vakmerő Bánffy újkör kijelenti, hogy a veszedelmes gyü-
rűt mindenki látja ugyan, aki nem vak, hanem azért mindegy:
csak idevele azzal a békejobbal, mi belevágunk!... Ma a
dolog még csak eddig van. A gróf és hivei most nem tudják
mire vélni ellenfeleik elszántságát. Vajjon abban bizna-e azok,
hogy a bőrükön úgy sem esik egy-könnyen karczolás? Vagy
abban, hogy a romlott vérüket már a méreg sem fogja? Vagy
éppen el vannak immár szánva meg is halni a hazáért Apponyi
kedvéért?.... E vagy-vagyok közül egyik sem valószínű.
A szabadelvű vakmerőség alighanem csak arra spekulál, hogy
vagy a gyűrűt húzza le az ujjáról Apponyi, még a békeparo-
lázás előtt — s akkor semmi baj; vagy visszarántja békejobbát,
a mikor ők belevágnának. No, akkor megint rásütik, hogy ő
az örök békétlen, akinek békejobbja is csak hadicsel.

* * *

△ **Interview.** Noha köztudatba ment át az axioma, hogy
az ujságok hazudnak, mégis szenzációt kelt, ha egy ujságíróra
fogják rá, hogy hazudik. Az ujság hazudhatik, az ujságíró
nem. S ime karácsony óta Ugron Gábor szokott temperamen-
tumosságával ütögeti agyon az Egyetértés egy fiatal munka-
társának a szavahihetőségét, aki interview-t közölt az anyai
függetlenségi vezéréről. Ugron eleitől végig koholmányinak
deklarálja az interview-t, az ujságíró eleitől végig színigazság-
nak. A nyilatkozatok utolsója valószínűleg lovagias jegyző-
könyv lesz s ennek utána senki sem fogja többé kérdeni, kicsoda
nem hazudott? Pedig valószínűleg egyik sem hazudott, hanem
mind a kettő hibázott. Hibázott Ugron, aki nyilatkozott, holott
tudta, mi az az interview s hibázott az a fiatal zsrnaliszta,
aki interviewolt, holott nem tudta, mi az interview. Ha az
interview kérdésre és feleletre osztott dialog volna, akkor az
ujságírónak csakugyan nem kellene egyebet tennie, mint repro-
dukálnia a kérdésekre adott feleleteket. Ám az interview egy
zsurnalista műfaj, melynek keretében nem az interviewolt felel
az interviewoló kérdéseire, hanem az interviewer kérdez asze-
rint, amit a másik felelni akar. Az interview mindig a felelő
érdekét szolgálja, sohasem a kérdezőét. Ha a politikus szeretne
valamit mondani, de nem akarja mutatni, hogy ő azt szeretné
mondani, akkor meginterviewoltatja magát. Ezzel a nyilato-
zata az esetlegesség színét kapta, ami nagy mértékben élet veszi
a személyes következtéseknek. Ezekből nyilvánvaló, hogy a kér-
dezőnek csak azt szabad tudomásul vennie, amit a felelő a
nyilvánosságnak szánt, a többi úgy tekintendő, mintha nem

is mondatott volna. Az interview-knak ez a hallgatóságos tör-
vényük s ha az ujságíró tulbuzgóságból, vagy tapasztalatlan-
ságból megszegi, akkor az interviewolt az elkövetett indí-
kréczió ellenében a törvény alapján védekezik s desavouálja azt,
amit úgy mondott, hogy nem mondottnak tekintendő. Ez nem
épen ritka eset, különösen a külföldi interview-knál, miket a
felelő a legnagyobb lelkinyugalommal desavouál s a kérdező a
legnagyobb lelkinyugalommal föntart. E két nyilatkozattal aztán
az ügy be van fejezve, mert a publikum tájékozva van. Miná-
lunk azonban a vigyázatlanság és az avatatlanság nem hagyja
abba a dolgát, pedig igazán kár annyira demonstrálni, hogy
két ember beszélgetett arabusul, aki nem tud arabusul.

* * *

△ **Szabadjegy.** † A ministeri consilium kimondta rá, hogy
nem élhet tovább február 1-jénél, tehát ki kell mulnia. Mit
vétett ő, hogy ily kora sirba kellett szállnia? Dehogy vétett,
dehogy ártott valakinek. Hiszen még a legrosszabb vasuti
kalauz is nyájas mosolyra derült, ha a szabadjegyet meglátta.
Hát még a boldog birtokosa, milyen öntudatos felsőbbsséggel
mutogatta. Ki volt büszkébb nála, hogy véled utazhat, drága
szabadjegy! Mi szabadság szerető nemzet vagyunk, azt óhaj-
tjuk, hogy mindenki és minden szabad legyen. Azért szerettük
olyan nagyon a szabadjegyet. Szabadság, szabadjegy, e kettő
kell nekem. Kinek is kellett volna még vasuti konduktortól
megbélyegzett jegy? Heródesi kormány mit miveltél? Megölted
a nemzet kedvencét. Mivel indokold gyászos tettetted? Talán
azt hozod fel, hogy most ezer esztendeje őseink se jöttek sza-
badjeggyel az országba? Vagy talán az a mentséged, hogyha
nem lehet mindenkié, hát ne legyen senkié? — Irigy kormány,
a millennáris ünnepi hangulatot így kellett gyászra fordítanod.

* * *

△ **Nulla dies sine Wlassics.** Ma megint a néptanítók lap-
jába irt vezércikket. Lelkes, buzdító szavak azok. Milyen
magasztos missziója van a néptanítónak. Az egész nemzet jóléte,
boldogsága tőle függ. Csakhogy azt nem mondta: Ha Wlassics
nem volnék, szeretnék néptanító lenni. — Nem hisszük, hogy
volna egy néptanító, aki meg így ne szólna: Bár néptanító
vagyok, szeretnék csak egy napra is Wlassics lenni. — Hah,
milyen fizetésfölemelésben részesítené akkor önmagát a jámbor

* * *

△ **Beharangozás.** Szilveszter éjszakáján több vidéki város-
ban megszólalt éjfélkor a harang és jelentette, hogy itt a mil-
lennium esztendeje. És így is kell. Véreim, ujságírók, akik
annyiszor ráncigáltátok a vészharangot, annyiszor megkondit-
játok a hírharangot sok minden apróságért, annyi mindenkiért
megszólaltatjátok a gyászharangot, kedves véreim, mintha ti
nem elég lelkesen harangoznátok a nagy ünnep elé. Konduljon
meg a legnagyobb harang, folyton zúgjon az egész országba:
Ünnep van, nagy ünnep. Ezer év sok idő, ezer év nagy idő.
Ilyen nap sem volt még. Magyarom, ne aludj. Jubilálj, jubilálj.
— Ugy bizony, harangozni kell animóval, kitartással. Ébren
kell tartani a népet, az egész országot. Az ünnepi harangzugás
hallassék a szomszédba is, még messzebb is, ahol csak emberek
lagnak. A nemzet napszámosa legyen most a nemzet harango-
zója. Fiaim, csak harangozzatok!

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE
COGNAC
MINDENÜTT KAPHATÓ.

IRODALOM.

Egy jóra való könyvről.

A Kisfaludy-Társaság most öt esztendeje ötszáz osztrák értékű forint jutalmat tűzött ki annak a vitéz magyarnak, aki nemzetünk történetét a szép-próza nyelvén megírja.

Akár hiszik önök, akár nem: tizenkét olyan vitéz magyar akadt. Én, megvallom, nem voltam köztük, mert az ilyes vállalkozáshoz nincsen elég vitézségem. Ha nekem ötszáz forint ára babérba van szükségem: lediktálok az íródiákomnak két kötet franczia regényt. Ez esetben bizonyos az ötszáz forint és bizonyos az is, hogy diktandóm nyomtatássá válik. Ellenben ha megírván hazám történetét, beállok ama vitéz magyarok sorába vetélkedni: bizonytalan, hogy én kapom-e meg azt az apró pénzt; ha pedig már megkaptam: még bizonytalanabb, lesz-e valaha könyv az én kéziratomból? Egyiptomban láttam krokodilust, amelyet annyira sikerült kapacitálni, hogy dominót játszott. De a kiadók kapacitálása mindmáig fölöttébb hézagos tudomány az Ondova-Tapolytól az Amazónig.

Varga Ottó professzor vitéz magyar, s a mi több: lelkes magyar. A Lukács Krisztina ötszáz forintjáért megírta történetünket 54 nagy oktáv iven, azaz 864 lapon, elnyerte a Kisfaludy-Társaság babérját, aztán ahhoz a minden ázsió nélkül számított száz aranyhoz hozzátett a maga zsebéből — azt hiszem — legalább is kétezer forintot és kinyomtatatta, kiadta a könyvét maga, egy igazán fényes és 226 képpel (közte 114 eredeti képpel!) diszitett hatalmas kötetben. Ráadásul még maga is árulja munkáját, Buda várában, Disztér 10., fűzve 7 forintért, kötve 8 forintért.

Igaz szívvél kívánom, hogy hovahamarabb egy eladatlan könyve se maradjon a polczon. Magamnak pedig azt kívánom, hogy minden egyéb kívánságom is ilyen könnyen teljesülő legyen. Mert a Varga Ottó munkája, hogy a kiadók nyelvén szóljak: »biztos« dolog, Külseje pompás, belseje pedig a mi kompendiumokban koldus-litteraturánkban igazán derék és örvendetes jelenség. S a mi fő: érdekes. Mindenekfölött érdekes pedig benne a szerző énje. Ez az én erősebb, akaratosabb, hangosabb, mint történelmi munkákban szokás. Ha lefordítanák ezt a könyvet valami idegen nyelvre: a külföld talán mosolyogna is a történetíró lírikuson és az ő egészséges, néha nyers hangon szóló chauvinizmusán. Mi magyarok azonban gyönyörűséggel olvassuk. Mert ez a jó Varga professzor mintha mindent a mi szánkából vett volna ki. Burkoltabb beszédű, óvatosabb előadásu, akadémikus történetekből réges-régen leszűrte szívünk lombikja a keserű igazságokat; átkoztuk magunkban a sok ármányt, hitszegést, galádságot, amit a mi szegény becsületes nemzetünknek a háládatlan idegenektől túrníe kellett. Varga Ottó a könyvében mindnyájunk helyett hangosan gondolkodik és nem egyszer rátérve még a haragvó magyar ember cifra beszédére is: amúgy isten igazában összeretemi a németet.

Mert kíváltképpen a németet nem állhatja ez a de-

rék, szabályanyelvű kurucz. És elhallgatni nem tud semmit. Mi, kevésbbé vérmes és kevésbbé hangos szélsőbaloldali hazafiak, bizony még a Fraknoi híres kis históriájából is konstatálgattunk magunkban olyasfélé, mintha az a jeles nagy I. Leopold császár nem igen volt volna valami lelkes szittya. Varga Ottó nem sokat teketóriáz: a képére mászik ő felségének, cigány lókupeczczel helyhezi parallelbe, szóval nem hagy rajta egy szikra becsületet. Hát bizony isten, jól esik az ilyesmit olvasni. De még derekabb a Mária Terézia korának rajza, amelyet histórikusaink ma is puha, kerekded vonalakkal, czukros vízbe mártott ecsettel szoktak megpingálni. Ez az őszinte beszédű kurucz író bizony szemére lobbantja a szép királyasszonynak, hogyan csempésződött Magyarország az ő idejében a tartományok kategóriájába és elbúsong magában a bécsi Mária-Terézia-szobor láttára: ha mi magyarok nem lettünk volna, ma nem állana ez a monumentum se és a ragyogó emléken mégis alig jut nekünk egy-két eldugott relief.

Ami a szabadságharc és a kiegyezés dolgait illeti: nincsen eddig könyvünk, amely ezekről ily nyíltan és ily hizelgés nélkül beszélne. Ezt is jól esik olvasni. Csúnyák is azok a megszokott, rendes toasztok, amelyeket különben nem hallgat végig senki.

Hanem mindezek után egy dolog bizonyos és egy szál ellen ötvenezer jó szivarba fogadok rá, hogy Varga Ottóból nem egyhamar lesz valóságos belső titkos tanácsos vagy akárcsak a Leopold-rend vitéze is. Amitől neki, erre is fogadok, aligha fáj a feje.

Tudok azonban fejeket, amelyek ettől a jóra való könyvtől ugyancsak fájnak. (Erre nemkülönben fogadok.) Ezek pedig nagy fejek: a Kisfaludy-Társaságbeli nagy fejek. Haj, be igen csóválhatták ezeket a fejeket a pályakoszorus munka olvasásán! A dolog tudniillik úgy történt, hogy a jó Varga professzornak akkor nyújtották a hivatalos pálmát, mikor a könyv még csak félig volt készen s ez a lelkes histórikus még csak a tatár, a török koponyák felé cserdített nagyokat szíronyos karikásával. Ha sejtették volna a méltóságos urak, hogy ez a karikás majd még jobban is kibomlik és még különbeket is patlan, mikor a tar fők után elkövetkeznek az allonge parókák és lisztes czopfok!

Jézusnak szent lelke! Hogy amaz igen kitűnően be rendezkedett, három emeletes sarok-urakból álló, kiváló hivatalokkal és méltóságokkal pompázó, érdemjeles nagytekintetű társaság egy történelmi Arany Trombitára nyomta rá approbáló bélyegét! Ilyen tréfa rég esett meg Hunniában és az vala az én legdrágább karácsonyi ajándékom, mert nevettem uraim, nevettem, olyan jóízűt, hogy három gomb lepattogott a lajbimról.

Még csak azt akarom mondani, amivel kezdenem kellett volna: hogy ez a *Magyarország Története* nemcsak írói, de tudásbeli készség dolgában is kiváló. Varga, nem szólva egynémely bocsánandó neologizmusról, tiszta, zamatos nyelvű stilisztá; mint histórikus pedig ismer mindent, amit ismernie kell. Természetesen vannak munkájában apró részletek, amelyek elavultak tegnap vagy teg-

napelőtt történt szubtilis kutatások révén. De ez voltaképpen csak olyasmi, mint hogy minden decemberben épült gőzmasinán akad holmi csekély kis részlet, amelyet januáriusban már nem úgy csinálnának. A mű egésze azonban kitűnő, szempontja pedig — ezt már megírtam, hiszen csakis ezt írtam eddig, de örömet írom még egyszer — nemes, becsület és mindennek fölött magyar.

J—h.

SZINHÁZ.

Coquelin cadet. Reklám nélkül köszöntött be az ifjabbik Coquelin s a vigadó nagy termében primitívül rögtönzött színpadon mutatta be azt a színművészetet, mely minálunk nem otthonos. A theatre français kétszáz esztendő hagyományain nőtt nagyra az a művészet, a legtermészetesebb és egyszersmind legcsináltabb stílus, melyen valaha játszottak. Ám a Coquelin művésze nem tudta fölmelegíteni a kis publikumot, mely csodálatára össze gyűlt. Hiába spekulált rá Egerváry ur, a legelkesülőbb művészet sem képes pótolni a kályhát, melyet ez alkalommal Egerváry ur elfelejtett befűteni. Téli-kabátban didergett az ember a nagy, kihalt teremben s szegény francia művészek, akik nem ölthettek bundát, alkalmasint testi-lelki náthával távoztak az országból, melyből a betyárok ugyan már kihaltak, de egyebekben minden a régiben maradt legalább a fővárosi vigadó tájékán.

KÖZGAZDASÁG.

Az agrárbank rendkívüli közgyűlése. A magyar agrár- és járadékbank részvénytársaság *Hieronymi* Károly elnöklete alatt e héten tartotta rendkívüli közgyűlését. Az elnök mindenekelőtt konstataulta, hogy tizenöt részvényes van jelen, akik 60.000 frtot képviselnek és ennek alapján a közgyűlést határozatképesnek nyilvánította. Ezután az igazgatóság jelentését olvasta fel, amely azzal kezdődik, hogy a megalakulás után a kormány Enyedi Lukács miniszteri tanácsost küldte ki szerződészerűleg a bank vezérigazgatójává. Megállapították továbbá az egyes üzletágakat szabályozó ügyrendet és így most a bank üzleti tevékenységének megkezdése előtt áll. A jelentés azután áttér az új intézet teendőire. A filloxera által elpusztított szőlők felújítására szükséges tőkék beszerzése tekintetében törvény alkotása van kilátásba véve, mely műveletnél közreműködni az intézet kötelességének tartja. Hasonlóképpen a bank ügykörébe fog tartozni a mezőgazdasági érdekek előmozdítása céljából kötvényeket kibocsátani, melyek remélhetőleg a többi hitelpapírokkal egyenlő kedvezményt fognak élvezni. A jelentés felolvasása után elfogadták az igazgatóságnak az alapszabályok megváltoztatására vonatkozó iudítványait, melyek főként a bank által kibocsájtandó kötvények és ajándéklevelek számára külön biztosítéki alapok képzésére vonatkoznak. Ezután *Enyedi Lukács* dr. miniszteri tanácsost és *Králik* Lajost az igazgatóságba és *Pejacsevics* Artur grófot a felügyelő bizottságba választották.

KÉPTALÁNY.

Rovataink egy része térszűke miatt kimaradt.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

Báli selyemszöveteket 35 krtól 14 frt 65 krig méte-
renként — valamint fekete, fehér, színes, **Henneberg-selyem**
35 krtól 14 frt 65 krig méte-
renként sima, csikos, kockázott, min-
tázottak, damaszt stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000
szín és mintázatban stb.) **postabér és vámmentesen a házhoz**
szállítva mintákat postafordultával küld: Henneb rg G.
(cs. k. udv. szállító) **selyemgyára Zürichben.** Svájcba
czimzett levelekre 10 kros, levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasz-
tandó. Magyar nyelven írt megrendelések pontosan elintéztetnek. 4

Crème Iris
Crème - Iris - szappan
Crème-Iris-por

teljesen garantált ártal-
matlan piperecikkek, ki-
fogástalanul tisztahőteher
arcbőrt idéznek elő és azt
fentartják. Egy köcsög
vagy doboz (1 doboz szap-
pan 3 drbot tartalmaz) ára
1 frt. Mindenütt kapható.

Weiss et Comp.
gyógyszerész
Giessen és Wien, Kärnt-
nerring 6.

Köhögés, rekedtség és elnyálkásodásnál a torok és lég-
zési szervek minden zavarainál ajánlatosak Egger kitűnő hatású mell-
pasztillái. Kaphatók 25 és 50 kros dobozokban minden gyógyszer-
tárban és nevezetesebb gyógyszerüzletben. Fő- és szétküldési raktár
Egger A. fiaí Nádorgyógyszertára Budapesten, váci-körut 17.

Összes gazdasági gépek

GŐZCSÉPLŐK.

Szigoruan a magyar gazdasági viszonyokhoz alkal-
mazott saját gyártmányok.

Az összes gazdasági gépeket tartalmazó árjegyzékkel, szak-
bavágó felvilágosítással és tanácsal, árak és feltételek
közlésével szívesen és díjmentesen szolgál az

ELSŐ MAGYAR

Gazdasági Gépgyár Részvénytárs.

Gyártelep: Budapest, Külső váci-ut 7.